This Book "Sri Harikathamrutha Saram" by Sri Jagannath Dasulu of Manvi in Kannada Is Translated and Published by Sri Manur Jayatheertha Charlu Gadwal, Dist. Mahbubnagar (A P).

Copy's : 1000 1992

Price · 10/- Rs

This Book is Published with the aid of T T, D Tiru pathi under the Scheme of aid to Publish relegious Books

Printed at
Sri Rama Printing Press, Mahbubnagar-509002.

తొలిపలుకులు

కన్నడ హరిదాస పరంపరలో దాస శ్రేష్ఠులైన పురందరదాసులకు శ్రీ జగన్నాథ దాసులవారు నాల్గవవారు, విజయదాసులకు పురందరదాసులు గురువులు గోపాలదాసులకు విజయదాసులు గురువులు శ్రీ జగన్నాథ దాసులకు గోపాల దాసులు గురువులు, వీరే తమ 47 సం॥లు ఆయుర్దాయము జగన్నాథదాసుల కిచ్చి హరికథామృతసారము రచించునట్లు ఆజ్ఞాపించిరి.

వీరి తండ్రి నరసప్ప తల్లి లక్ష్మీబాయి తిరుపతి శ్రీ వెంకటేశ్వరుని సేవించి వీరిని వరపుత్రునిగా పొందిరి. కావుననే శ్రీనివాసాచార్యులని పేరిడిరి వీరు శాస్త్రాధ్యయనము జేసి మధ్వ మతసారమైన ఈ గ్రంథము రచించిరి. వీరికృతిలోని మహత్వ విషయములు తెలుగువారి కెందుకు తెలుపగూడదని నాకొకరోజు ఏకాంతములో ప్రేరణ గలిగినది. వెంటనే ఆ కార్యము చేపట్టి త్వరలో ముగించితిని. తెలుగు "తత్వవాదము"లో ప్రకటింపబడినది. ఆ తరువాత భావార్థము వ్రాసితిని అందునుండి 5 సంధులు మాత్రమిపుడు ధర్మసంస్థానమైన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము వారి సహాయముతో ప్రచురించి ఆంధ్రపాఠకుల హస్తాలంకరణ జేయుచున్నందుకు నాకెంతో సంతోషము గలుగుచున్నది. శ్రీహరికథామృతసారములోని "శ్రీ గణపతిస్తోత్ర సంధి" అవిహహితులు, నిర్ధనులు, రోజుకు రెండు పర్యాయములు, పారాయణము చేసినవారి మనోకామములు పూర్తి అగునని అనుభవైక సత్యము.

అనివార్యముగా ముద్రణదోషములు పడినవి చదువరులు సహృదయతతో క్షమించగలరు. ధన సహాయము జేసిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం వారికి నామనఃపూర్వకమైన కృతజ్ఞత తెలుపుకొనుచున్నాను. మరియు శ్రీరామా ప్రింటింగ్ ప్రెస్ యజమానియైన శ్రీ రాములుగారు శ్రద్ధ వహించి సర్వాంగ సుందరముగా అచ్చువేసినందుకు ధన్యవాదములు.

హుణసి జయతీర్థాచార్యులు
గద్వాల

॥ శ్రీ ॥

శ్రీమదాంధ్ర హరికథామృతసారము.

శ్రీ మహాగణపతి స్తోత్ర సంధి. 1

భామినిషట్పది.

హరికథామృత సారమును గురు
కరుణతో నిటు నేను జెప్పెద
పరమ భగవద్భక్తులిది యాదరమున వినుండు. ప.

శ్రీశచరణ సరోజభృంగ మ
హేశ సంభవ మన్మనంబు ప్ర
కాశ పరచగ, వేడుకొందును ప్రేమభరమునను।
పాశధర పాలించు వేద
వ్యాస కరుణకు పాత్రుడా
కాశపతి కరుణాబ్ధి చేయూత గాచు మమున్. ।

శ్రీలక్ష్మీ పతియగు శ్రీమన్నారాయణుని పాద కమలములకు తుమ్మెదవంటి వాడవైన ఓ వినాయకా! నీవు ఎల్లప్పుడు నా హృదయమునందు ప్రకాశించుము నిన్ను ప్రేమాతిశయముతో ప్రార్థించు చున్నాను. ఓ పాశాంకుశధారి, శ్రీ వేద వ్యాసులు రచించిన మహాభారతమును, వ్రాసి, వారి దయకు పాత్రుడైనవాడవు. ఆకాశమున కధిపతివి. మాకు చేయూతనిచ్చి రక్షించుము. 1

ఏకదంత ఇభేంద్రముఖ। బా
మీకరకృత భూషణాంగ। కృ
పాకటాక్షమున జూడుము విన్నపము వినుము.
నోకనీయుని బొగడునట్టి వి
వేకి సుజనుల సంగసుఖమును
నాకు నొసగుము, పరమ కరుణామూర్తి। ఎల్లపుడున్. 2

ఒకే యొక కోరగలవాడా! గజముఖుడా! బంగారు సొమ్ములతో నలంకృతమగు
శరీరము గలవాడా! నన్నెల్లప్పుడును పరమాత్మస్తుతించునట్టి సుజనుల
సహవాస మందుంచి, దయతో రక్షించుము 2

విఘ్నరాజా! విషయసుఖమున
మగ్నమగు నా మనసు బహుదో
షఘ్న పాదాంబుజమునను సద్భక్తిపూర్వకమున్;
లగ్నమగునటు జేయుము నరక భ
యాగ్నులకు నేవెరవ గురువర
భగ్నమగునటు చేయుమా చెడు గుణము లెల్లపుడున్. 3

ఓ విఘ్నరాజా! విషయ సుఖములలో మునిగియున్న నా మనస్సును
దోషరహితుడైన శ్రీహరి పాదాబ్జములలో లీన మగునట్లు జేయుము.
నరక భయమను అగ్నికి నేను భయపడను. ఓ గురూత్తమా!
నా దుర్గుణముల బాపి రక్షింపుము. 3

ధనప విష్వక్సేన వైద్యా
శ్విన్యులకున్ సములైన షణ్ముఖు
ననుజుడా! శేషశతస్థ దేవోత్తము ఎయ్యద్గంగా
వినుత విశ్వోపాసకుడ! స
న్మనసునను వేడెదను లక్ష్మీ
వనిత కధిపతి భక్తి జ్ఞానములిచ్చి గాచుమమున్ 4

కుబేరుడు విష్వక్సేనుడు దేవవైద్యులగు అశ్వినీ దేవతలకు సమా
నుడైన షణ్ముఖుని తమ్ముడును, శేష = మిగిలిన నూరుగురి కన్నను
శ్రేష్ఠుడైనవాడవు విష్ణు సహస్రనామములో ఆదియందున్న. విశ్వ
నామక హరిని పూజించువాడవు కావున ఆది పూజలకర్హుడైనవాడవు.
ఇట్టి నీవు శ్రీహరియందు భక్తిని జ్ఞానమును యిచ్చి రక్షింపుమని
శుద్ధమైన మనస్సుతో నిన్ను ప్రార్థింతును. 4

చారుదేష్ణాహ్వయుఁడవగునవ
తార మందితివి రుక్మిణిలో
గౌరిపతి వరముతో దుష్టులగు రాక్షసులన్
శౌరి యానతి దున్ముచున్ భూ
భారనాశక కరుణి నీ పా
దారవిందంబులకు మ్రొక్కెద నిమ్ము సన్మతిని. 5

చారుదేష్ణుడను పేరుతో శ్రీకృష్ణుని కుమారునిగా అవతరించితివి, కావుననే శౌరియనబడు శ్రీకృష్ణుని ఆజ్ఞతో దుర్మార్గులగు రాక్షసుల నాశనముజేసి భూదేవి యొక్క భారమును దింపితివి, నీవు దయగల వాడవు. నీ పాదకమలములకు నమస్కరించెదను. నాకు సద్బుద్ధిని ప్రసాదింపుము. 5

శూర్పకర్ణ! విరాజితేందుని
దర్పహర! ఉదితార్క సన్నిభ,
సర్పవరకటిసూత్ర! వైకృతగాత్ర సుచరిత్ర!
స్వర్పితాంకుశపాశకర ఖల
దర్ప భంజన కర్మ సాక్షిగ
తర్పకుడ వీవై సంతృప్తి బరచుము సర్వ సజ్జనులన్. 6

చేటలవంటి చెవులుగలవాడా! ప్రకాశించునట్టి చంద్రుని కాంతిని మించిన కాంతి గలవాడా! బాల సూర్యునివలె రక్త వర్ణము పోలిన వాడా! చక్కటి పాము మొలత్రాటిగా గలవాడా! వికృత శరీరము గల వాడా! మంచి చరిత్రము గలవాడా! సకలకర్మలకు సాక్షిభూతుడైన వాడా! నన్ను సంతృప్తి బరచుటయే గాక సజ్జనులనుకూడ సంతృప్తి బరచుము. 6

ఫేశ: మిక్కిలి భక్తితోడను
వ్యాసకృత భారతము నెఱిగి ప్ర
యాస మందకవ్రాసి పెట్టితి వీవులోకమునన్.
పాశపాణివి, వేడికొనెదు ప
దేశమిమ్ము తదర్థముల కృ
పాశరథి దయగలచూపులన్ ననుచూడు మెల్లపుడున్ 7

ఓ ఆకాశాభిమానీ! వేదవ్యాసులవారు రచించిన మహాభారతమును దాని అర్థము తెలుసు కొనుచు ఆ గ్రంథమును సునాయాసముగా వ్రాసి లోకమునకుపకారము చేసినావు. పాశధారీ! ఆ గ్రంథము యొక్క అంతరార్థము నాకు దేలియునట్లుగా నన్ననుగ్రహింపుము. 7

శ్రీశు సతినిర్మల సునాభి
దేశవాసివి, రక్తచందన
భాసిగాత్రుడవీవు సుచరిత్ర! సురమిత్రా!
మూషకవరవహన ప్రాణా
వేశయుత ప్రఖ్యాతభక్త జ
నాశయంబుల పూర్తి జేయుము సర్వకాలమునన్. 8

ఓ ప్రభూ, నీవు శ్రీమన్నారాయణుని పవిత్రమైన నాభిలో నివసించు వాడవు. ఎఱ్ఱచందన లేపనముతో భాసించు వాడవు దేవతలకు మిత్రుడవై శ్రేష్ఠమైన చరిత్రగల వాడవు. అట్టి నీవు నీభక్తుల కోర్కెల పూరించుము. 8

శంకరాత్మజ దైత్యులకు భ
యంకర ఫలంబులిడగా
సంకట చతుర్థిగతుడైయహితార్థములనిచ్చి।
మంకుమనుజుల మోసగించుచు
శంఖ చక్రధర ప్రియ, పాద
పంకజములకు మ్రొక్కెద వేడెద గావు మెల్లపుడున్. 9

ఓ రుద్ర కుమారా! దైత్యులకు భయంకరమైన గతినిచ్చుటకై నీవు సంకట చతుర్థీ నామక వ్రతరూపియై లౌకిక ఫలముల నిచ్చి వారిని మరింత మూర్ఖులుగా జేసి శంఖ చక్ర ధారియగు శ్రీహరి కతిప్రియుడవైనన్ను రక్షింపుమని వేడుకొనుచున్నాను. 9

సిద్ధ విద్యాధరగణసమా
రాధ్యచరణ సరోజ సర్వాసు
సిద్ధిదాయక, శీఘ్రముగ మన్నింపుమా మనవిన్
బుద్ధివిద్యాజ్ఞాన బల పరి
శుద్ధ భక్తివిరక్తినిడియన
వద్యలీలల బొగడునట్టుగ జేయు మెల్లపుడున్. 10

సిద్ధ విద్యాధరులతో చక్కగా పూజింపబడు పాదకమలములు గలవాడా। సర్వసిద్ధి ప్రదాయకా। బుద్ధిజ్ఞాన బలములను, యిచ్చి పరిశుద్ధభక్తి విరక్తులతో అసక్తుడైయుండునట్లుగా, ప్రతిదినము శ్రీహరి స్మరణలో ఆతని లీలాస్తుతులు నానోట ఎల్లపుడు వచ్చునట్లు జేయుము 10

రక్తవాసద్వయ విభూషణ।
ఉక్తిలాలించు నా భగవ
ద్భక్తవర భవ్యాత్మ భాగవతాది శాస్త్రములన్
సక్తమగునటు మనసు విషయ వి
రక్తినొసగుము విద్వదాద్య వి
ముక్తునిగ జేయుము భవభయమునన్ దయతోడన్ 11

ఎట్టటి వస్త్రద్వయముతో నలంకరించుకొనినవాడా! పరమ భాగవతోత్తమా, విశాల హృదయుడా! నా మనవిని వినుము, భాగవతాది శాస్త్రములలో నా మనసు ఆసక్తమగు నట్లు చేసి లౌకిక విషయములలో వైరాగ్యమును ప్రసాదింపుము ఓ విద్వత్ శ్రేష్ఠుడా, దయతో నన్ను సంసార భయము నుండి తొలగించి ముక్తునిగా జేయుము. 11

శుక్రశిష్యుల నాశమున దే
శక్రుండే నీ పూజ సల్పె న
విక్రముడు శ్రీరాముడును సేతుముఖమందున్
చక్రవర్తియు ధర్మరాజును
చక్రపాణి మాటలను విని
వక్ర తుండుడ సాటిగలరే నీకు హరిదయతోన్. 12

శుక్రాచార్యుల శిష్యులైన దైత్యులను సంహరించుటకు దేవేంద్రుడు నిన్ను పూజించెను మరియు మహా పరాక్రమ శాలియగు శ్రీరామచంద్రుడు సేతుబంధన సమయమున నిన్ను పూజించెను. చక్రవర్తియైన ధర్మరాజు కూడా శ్రీకృష్ణుని యుపదేశం మేరకు నిన్ను స్మరించెను. వక్రతుండా, పరమాత్ముని అనుగ్రహ సంపాదనలో నీ కెవరు సాటి? 12

కౌరవేంద్రుడు నిన్ను నమ్మని
కారణమున నిజ జనులతో
సంహారమందెను సద్గుణు వృకోదరుని గదతోడన్.
తారకాంతకు ననుజ నాదుశ
రీరమందున నిలిచి ధర్మ
ప్రేరకుండగుచు సంతస మిమ్ము దయతోడన్. 13

ఓయీ! షణ్ముఖుని తమ్ముడగు వినాయకా! నిన్ను పూజింపక దుర్యో
ధనుడు మన గురు శ్రేష్ఠుడగు శ్రీ భీమసేనుని గదతో సపరి వారముగా
సంహరింప బడెను. ఇట్టి నీవు నా హృదయమున సన్నిహితుడైనన్ను
ధర్మ మార్గమున నడచునట్లు దయతో ననుగ్రహింపుము. 13

ఏక వింశతి మోదక ప్రియ
మూకులను వాగ్మలుగ జేయుకృ
పాకరుండవు కృతజ్ఞ, కామదకాప్తమము చేయూతన్
లేఖకాగ్రణీ నా మనోదు
ర్వ్యాళ కులము బాపుము దయను పి
నాకి భార్యాతనుజ మృద్భవ వేడెదను నిన్నున్. 14

ఇరవైయొక మోదకముల ప్రీతిగలవాడా! మూగివారిని వాచాళులు
గా చేయు సమర్థుడా! నీవు కృతజ్ఞుడవు! దయాళువు, కోరిన కోర్కెల
నిచ్చువాడవు నామనసులో వచ్చు చెడు కోర్కెల తీసివేయువాడవు. శంక
రుని యర్థాంగినియగు పార్వతి శరీరము నుండి వెలువడిన మృత్తికతో
మూర్తి భవించిన వాడా! నిన్ను ప్రార్థించెదను. 14

నిత్యమంగళ చరిత! జగదు
త్పత్తిస్థితిలయ నియమనజ్ఞా
నత్రయ ప్రద బంధమోచక సుమన సాసురులన్.
చిత్తవృత్తినెఱింగి నడచు, ప్ర
మత్తు గాడు సుహృజ్జనాప్తుని
నిత్యమున దలచి సుఖించు భాగ్యము నిమ్ము నాకున్. 15

ఎల్లపుడు కల్యాణకారి చారిత్రము గలవాడవు, ప్రపంచ సృష్టిస్థితిలయముల ప్రేరకుడవు, కావుననే మూడు విధములైన జ్ఞానమునిచ్చువాడవు దానవుల మనః ప్రవృత్తిని బట్టి నడచుకొనువాడవు అప్రమత్తుడవును అయిన నీవు సుజనుల బంధువైన శ్రీహరినిదలచి తలచి సుఖపడునట్టిబాగ్యమును నాకనుగ్రహింపుము. 15

పంచ భేద జ్ఞానమిమ్ము వి
రించి జనకుని చూపుమనసున
వాంఛితప్రద, ప్రీతితోడను దాసుడంచనుచున్
పంచ పక్ష్మని తనయ। భవాబ్ధి
ముంచకయ గాచుము విషయముల
సంచరింపక యింద్రియంబుల నడవగానిమ్ము. 16

నాకు పంచభేద జ్ఞానము నిమ్ము బ్రహ్మదేవునిజనకుని ప్రత్యక్షము గా వింపుము ఓయిష్టార్థదాయకా! ప్రీతితో నన్ను ప్రీతితో నీదాసునిగా బావింపుము శంకర కుమారా! నన్ను భవసాగరములో ముంచి వేయక విషయ సుఖముల వైపు నా మనసు పోకుండునట్లుగా చేయుము. సకలేంద్రియములును సరియైన రీతిలో నడచుకొనునట్లను గ్రహింపుము 16

ఏమి వేడుదునెట్టిదైనను
యోనిజనినై వెఱవ లక్ష్మి
ప్రాణపతి తత్త్వేశులం గలసి గుణకార్యములన్
తాన జేయు నటంచనెడిసు
జ్ఞానమేకిరుణింపు నాకుమ
హానుబావ ముహుర్ముహుః ప్రార్థింతు నీపాదమున్. 17

నిన్ను నేను మరేమియు వేడను. చెడు యోనులలో జనించినను భయపడను. కాని లక్ష్మిదేవి మరివాయుదే వులకు స్వామియైన శ్రీహరి తత్వాభిమానులతో త్రిగుణముల కార్యములను శ్రీహరి తానేజేయునను నట్టిసుజ్ఞానము మాత్రము నాకు గలుగునట్లు అనుగ్రహించిన చాలునని మరిమరి ప్రార్థించెదను. 17

నమో నమో గురువర్య! విబుధో
త్తమ! వివర్జితనిద్ర కల్ప
ద్రుమమ వీవౌఘజకులకు బహుగుణభరిత సచ్చరితా!
ఉమకు తనయుడ! బాపుమాహం
మమత బుద్ధ్యాదీంద్రియములా
క్రమణతోనాయాసమిడు భవమునందెల్లపుడున్ 18

ఓ గురూత్తమా, నిద్రమగెలిచినవాడా, నిన్ను ఆరాధించువారలకు కల్ప వృక్షము వంటివాడా, దేవతలలో శ్రేష్ఠుడా! బహుగుణభరితా, శుభ చరిత్రముగలవాడా! పార్వతీతనయ! ఈ సంసారమందు అహంకార మమకారములు ఎల్లప్పుడు బుద్ధి మొదలగు ఇంద్రియములద్వారా నన్నలయజేయుచున్నవి, వానిని నిగ్రహింపుము. 18

జయజయతు విఘ్నేశ తాప
త్రయ వినాశన! విశ్వమంగళ
జయజయతు, విద్యాప్రదాయకవీత భయశోక!
జయజయతు చార్వాంగ కరుణా
నయనములజూచి జన్మా
మయమృతుల బాపుము భక్తులకు భవమందున్. 19

ఓ విఘ్నేశ్వరా! నీకు జయమగుగాక! తాపత్రయముల పోగొట్టువాడా! విశ్వ మంతటికిని మంగళము నిచ్చువాడా! విద్యా ప్రదాయకా! భయక్రోధ ములు లేనివాడా! నీకు జయమగుగాక. ఓసుందరాంగా! నీ కృపాపూర్ణ దృష్టితో నన్నుజూచి, ఈ సంసారమందు జనన మరణరోగాదులు రాకుండు నట్లు భక్తులననుగ్రహింపుము. 19

నీవు లంబోదరువంచును
నీవు కరుణా సింధు వనుచును
దేవ నీ పద జలజముల మ్రొక్కి ప్రార్థింతున్.
జీవకోటికి వచ్చు విఘ్నము
నీవ బాపుచు హరిని దలపగ
భావభక్తిని గలుగ జేయుమునాకు నెల్లపుడున్. 20

లంబోదరా! నీవు దయాసాగరుడవు. కావుననే నీపాద పంకజము లెల్లపుడు నమస్కరించి వేడుకొందుము. నీభక్తులకు వచ్చు విఘ్నములబాపి సర్వదా శ్రీహరి నామ సంకీర్తనమున భక్తిగలుగునట్లుగా అనుగ్రహింపుము. 20

ఏకవింశతి పదములనబడు
కోకనద నవహారమును మై
నాకితనయాంతర్గత శ్రీప్రాణపతియనునట్టి-
శ్రీకర జగన్నాథ విఠలుడు
స్వీకరించుచు నాకు ముక్తి బ
హూకరించును భక్తులకు సుఖసంతృప్తుల్. 21

ఇరవైయొక పద్యములనబడు రక్త కమలహారమును స్వీకరింపుము. పార్వతీపుత్రాంతర్గత శ్రీజగన్నాథ విఠలుడు భక్తులకు స్వర్గాపవర్గముల ప్రసాదించును. 21

శ్రీగణపతి స్తోత్ర సంధి సమాప్తము.

మంగళాచరణ సంధి (2)

భామినీ షట్పది

హరికథామృతసారమును గురు
కరుణతో నిటునేను జెప్పెద
వరమ భగవద్భక్తులిదియాదరమున వినుండు. ప॥

శ్రీరమణికరకమల పూజిత
చారు చరణసరోజబ్రహ్మ స
మీర వాణీ ఫణీంద్ర వీంద్రభవేంద్రముఖ వినుతా!
నీరజభవాండోదయ స్థితి
కారణుడ కైవల్య మిచ్చెడి
నారసింహుడ మ్రొక్కెద నిమ్ము మాకు సుమంగళమున్. 1

హరికథామృత సారమును గురువుల దయతో నా బుద్ధికి తోచినంతగా నిట్లు చెప్పుచున్నాను శ్రేష్ఠులైన భగవద్భక్తులు ఆదరణతో నాలకించునది. (పల్లవి)

అవతరణిక :— ''బింబరూపోపాసనంచ కార్యం సద్భక్తి పూర్వకం'' అను సత్తత్త్వమాల వచనాను గుణముగా తమ హృదయ కమలములో నున్న బింబమూర్తి నృసింహరూపముతో ప్రత్యక్షమైనందున సకల విఘ్నముల నివారించి కైవల్యమిమ్మని భక్తిభావముతో నమస్కరించుచున్నారు. శ్రీరమణీయని.

రమాదేవి కరకమలములతో పూజింపబడు మనోహర పాదములుగల బ్రహ్మ సరస్వతి వాయు భారతి గరుడశేషరుద్ర ఇంద్రాదులచే నమస్కరింప బడినట్టియు, సృష్టి స్థితిలయ కారణుడు, ముక్తిదాయకుడునగు ఓ నరసింహా! మాకు–(గ్రంథకారులకు) ఈ గ్రంథము యొక్క శ్రవణము పఠనము చేయువారికిని మంగళమును దయచేయుము. 1

జగదుదరుని సువిమల గుణ రూ
పగణముల చింతించి భారత
నిగమ తతుల నతిక్రమించి క్రియావిశేషములన్.
తగు వివిధ నూతనము జూచుచు
మిగుల హర్షము బొగడి యుబ్బుచు
త్రిగుణమాని మహారమాసతి ఎపుడు గాచుతను. 2

వాఙ్మనో వ్యాపార రూపమైన గ్రంథోపక్రమమున సకల వాఙ్మనోభిమాని యైన శ్రీదేవి వందన మావశ్యకమని శ్రీదేవిని ప్రార్థించుచున్నారు. ప్రపంచ మును తన కడుపులో ధరించిన పరమాత్మ యొక్క పవిత్రములైన మూల మరియు అవతారరూపముల లీలా విశేషముల నాలోచించి తెలుసుకొను నట్టియు, వేదములలో భారతాదులలో చెప్పబడని కొంగ్రొత్త మహిమలను చూచుచు పొగడుచు సంతసించు సత్వరజస్తమోగుణములకభిమానియగు శ్రీమహాలక్ష్మి మమ్ముల నెల్లపుడు కాపాడుగాక! 2

నిరుపమానందాత్మభవ ని
ర్జర సభా సంసేవ్యఋజులకు
దొరవు సత్వప్రచుర వాణీముఖ సరోజేనా!
గరుడ శేషశశాంకదళ శే
ఖరుల జనక జగద్గురుడ, నీ
చరణముల వినుతింతు సన్మతినిచ్చి రక్షించు. 3

విరజానదీ స్నానము జేయునట్టి అధికారులు యెవని ఉపదేశముననే పరమాత్మ యొక్క స్థానము పొందుదురో అట్టి బ్రహ్మదేవుని మంచి బుద్ధిని ప్రసాదించుమని ప్రార్థించుచున్నారు నిరుపమయను పద్యముతో అసదృశ ఆనంద స్వరూపుడగు శ్రీహరి కుమారుడు, సకల దేవతలకు వంద్యుడును, విశుద్ధ సత్వస్వరూపుడు, సరస్వతి ముఖకమలమునకు సూర్యునివలె నున్న వాడును గరుడ శేషరుద్రులకు తండ్రియు జగ ద్గురువు అయిన ఓ బ్రహ్మ! నీపాదములకు నమస్కరింతును నాకు చిత్తశుద్ధినిచ్చి రక్షింపుము. 3

ఆరుమూడును రెండునొక వే
యారు నూరు శ్వాస జపముల
జేరి మూడగు జీవు లందజ కల్పమంతయును.
సార సుఖమిడి సాత్త్వులకు సం
సారమిడి మిశ్రులకు కధముల క
పారదుఃఖములిచ్చు గురుపవమానగావుమమున్. 4

ఆరుమూళ్ల = పద్దెనిమిది. రెండునొకటి = మూడు = ఇరవైఒక వేయి, ఆరునూరు = మొత్తం ఇరవైయొక్క వేల ఆరునూరు శ్వాసరూపీ హంస మంత్ర జపమును మూడు విధములైన జీవులందు ప్రతి దినము, బ్రహ్మ ప్రళయము వరకు చేయించి సాత్త్వికులకు ముక్తిని రాజసులకు నిత్య సంసారమును, తామసులకు నరకమును ఇప్పించునట్టి ఓ వాయుదేవా! మమ్ము రక్షింపుము—జీవులందరు ముఖ్యప్రాణునిద్వారముగనె పరమాత్మను పొందగలరు. ''సర్వేదేవాః ప్రాణమావిశ్యదేవేముక్తాలయంపరమే యాంత్య చాత్యే (కౌషారవశ్రుతి) 4

చతుర వదనుని రాణి యతిరో
హిత విమలవిజ్ఞాని నిగమ
ప్రతతులకు నభిమాని వీణాపాణి బ్రహ్మాణి.
నుతిని గోరెద జనని. లక్ష్మీ
పతి గుణంబుల బొగడుటకు స
న్మతిని దయతోనిచ్చి, నిలునా వదన సదనమునన్. 5

బ్రహ్మదేవుని భార్యయు, ప్రతిబంధములేని నిర్మల జ్ఞానియు, వేదాభి మానియు, వీణాపాణియు గురుపత్నియునైన ఓ సరస్వతీ! నిన్ను నమస్కరించి ప్రార్థించుచున్నాను. శ్రీలక్ష్మీపతియొక్క గుణములను స్తుతించుటకై నీవు నా నాలుకపై నెలకొని సమ్బుద్ధిని దయచేయుము. 5

కృతిరమణ ప్రద్యుమ్న కూతుర
చతుర వింశతి తత్వపతి దే
వతలకున్ గురువనంబడు మారుతుని నిజపత్ని-
సతతమున్ హరిగురుపులందలి
రతిని గావుము భాగవత భా
రత పురాణ రహస్య తత్వము దెలుపు దయతో డన్. 6

కృతిదేవికి పతియగు ప్రద్యుమ్నుని కూతురగు భారతీ దేవిని సమస్త తత్వ ములను దెలుపుమని ప్రార్థించుచున్నాను. 24 తత్వాభిమాని దేవతలకు గురువైన మారుతి పత్ని। శ్రీహరిగురుపులందు దృఢమగు భక్తినిచ్చి భారత భాగవతములోని రహస్యతత్వములు ఎల్లప్పుడు జ్ఞాపకము వచ్చునట్లు కరుణింపుము।- చతుర్వింశతి తత్వములు:- 5 జ్ఞానేంద్రియములు 5 కర్మేం ద్రియములు 5 భూతములు 5 తన్మాత్రలు 5 అవ్యక్తఅహంకారము, బుద్ధి, మనసు = 24 6

వేదపీఠ విరించి భవ శ
క్రాది సురవిజ్ఞానదాయక
మోద చిన్మయగాత్ర లోకపవిత్ర సుచరిత్ర
చేదభేదవిషాద కుటిలాం
తాదిమధ్య విదూరుడైనా
నాది కారణ బాదరాయణ పాహిసత్రాణ। 7

వేదస్థానాధిష్ఠానుడైన బ్రహ్మ, రుద్ర, ఇంద్రాది దేవతలకు జ్ఞానప్రదాయ కుడైనట్టియు, ఆనంద జ్ఞానాత్మకుడు, లోకములను పవిత్రము జేయు వాడును ఖడ్గ, బాణవ్యసనరోగాదులు లేనివాడును, బ్రహ్మాదులచే పూజితు డును, సజ్జనుల పాలకుడును ఐన వేదవ్యాసదేవా, నన్నుద్ధరింపుము. 7

క్షితిని మణిమంతుడే మొదలగు
నతిదురాత్ములు నొకటియును విం
శతి కుభాష్యాల్సలుప మధ్యగృహాఖ్య భూసురుని
సతి యుదరమున జన్మించి భా
రతి రమణుడే మధ్వాఖ్యుడై
చతుర్దశలోకముల వెలసిన గురుని నుతింతున్ 8

మణిమాన్ మొదలగు నతిదుష్టదానవులు భూమిపైపుట్టి ఇరవైయొక్కకు బాష్యములను ప్రచురింపజేయగా భారతీపతియగు ముఖ్యప్రాణుడే మధ్యగేహభట్టుపత్ని కడుపులో జనించి (అవతరించి) మధ్వాచార్యులను పేరుతో కుభాష్యములన్నింటిని ఖండించి పదునాల్గు లోకములలో ఖ్యాతి నిగడించినట్టి గురుని నమస్కరింతును. 8

పంచ భేదాత్మక ప్రపంచము
పంచ రూపాత్మకుడె దైవత
పంచముఖ శక్రాదులే కింకరులు శ్రీహరికిన్
పంచవింశతి తత్వతరతమ
పంచికల దెల్పిన రాగల వి
రించియగు నానంద తీర్థుల దలతు నెల్లపుడున్ 9

జీవజీవుల ఖెదము, జీవజడ ఖేదము, జడజడబేధము, జీవేశభేదము, జడేశ ఖేదములు గల ఈ ప్రపంచమునకు అనిరుద్ధ ప్రద్యుమ్న సంకరుషణు, వాసుదేవ నారాయణులను ఐదు రూపములుగలవాడే దేవత. ఇట్టి శ్రీహరికి బ్రహ్మరుద్రేంద్రాదులు సేవకులు, తంత్రసారములో జెప్పినట్లు, 'పురుషో వ్యక్తంచ మహానహంకారో మనస్తథా! భూతేంద్రియాణి శబ్దాద్యా భూతైతాః పంచవింశతిరితి' ఇరవైఅయిదు తత్వములు దేవతా తారతమ్యము మొదలగు వాటిని వివరించి నట్టియు, రాబోవు కల్పమునకు బ్రహ్మయునగు శ్రీమదానంద తీర్థులను ప్రతి దినముమస్మరించుచున్నాను 9

వామదేవ విరించితనయ ఉ
మామనోహర ఉగ్ర ధూర్జటి
సామజాజిన వసన భూషణ సుమనసోత్తంసా
కామ హర కైలాస మందిర
సోమ సూర్యానలవిలోచన
కామితప్రద కరుణనిమ్ము సదా సుమంగళమున్ 10

ఓ వామదేవ! ఓ బ్రహ్మకుమారా, ఓ పార్వతీపతి! శత్రు భయంకరుడా, జడతో గంగను ధరించినవాడా, ఏనుగు చర్మము ధరించినట్టి దేవశ్రేష్ఠుడా ఓ మన్మథ సంహారీ, కైలాసవాసీ, ఉమతోగూడినవాడా, సూరిజన ప్రియుడా, అగ్నిలోచనుడా, భక్తుల కోరికల దీర్చువాడా, మన కెల్లపుడు మంగళము ననుగ్రహింపుము. 10

కృత్తివాసుడ తొల్లి నల్వది
మొత్తమగు కల్పము వాయు శి
ష్యత్వము న్నిఖిలాగ మార్థము చదివి జలధిలోనన్
సత్తపము పదికల్ప మందా
దిత్యులందతి శ్రేష్ఠుడై పురు
షోత్తముని పర్యంక పదమందితివిమహాదేవా। 11

ఓ మహాదేవా! పూర్వము నీవు వ్యాఘ్రచర్మము ధరించి నలువది కల్పము వరకును వాయుదేవుని శిష్యుడై సకలవేదాది సచ్ఛాస్త్రములు చదువుకొని పదికల్పము సముద్రములో మునిగి గూర్చుని తపస్సు జేసి, దేవతలలో శ్రేష్ఠుడను కీర్తిగడించి శ్రీమన్నారాయణునికి పడకయగు శేషుని స్థానము నందు కొంటివి. ఇట్టినీవు మా కెల్లపుడు మంగళమును ప్రసాదించుము 11

పాకశాసనుడాది సకల ది
వేకసుల వినుతింతుమునులను
నేక చిత్తమున పితరులను గంధర్వరాజులను
ఆకమలనాభాది యతులను
నీకమును నుతింతు విడువక ప
మాకళత్రుని దాసగణము నుతింతు నెల్లప్పుడున్। 12

ఇంద్రాది సకలదేవతలకును, ఋషి, పితృ, గంధర్వ దేవరాజులకును పద్మనాభనరహరి మాధవాక్షోభ్యతీర్థులే మొదలుగాగల యతులకును, మరియు లక్ష్మీపతికి దాసులైనవారిని ఏకాగ్ర చిత్తముతో నెల్లప్పుడు నమస్కరించుచున్నాను. 12

పరిమళము కుసుమమున నగ్నియు
సరణి నుండెడునట్లు దామో
దరుడు బ్రహ్మాదుల మనంబున గాంచగానతయే
బరగెడు జగన్నాథ విఠలుని
కరుణగన్న ముముక్షు జీవులు
పరమభాగవతులను గొనియాడనగు ననుదినమున్। 13

పుష్పములోని పరిమళమువలెను రాగికర్రైతో జేయబడిన అరణిలో నగ్నివలె, బ్రహ్మాది సకలదేవతలమనసులో నుండియు కనబడకుండునట్లున్న శ్రీ జగన్నాథవిఠలుని దయాపాత్రులైన మోక్షయోగ్యులు (మోక్షాపేక్షులు)ను పరమ భగవద్భక్తులను ఎల్లపుడు స్తోత్రము జేయునగును. 13

❁ మంగళాచారణ సంధి సమాప్తము ❁

కరుణా సంధి. 3.

చెవులసోకగ మదికి ముదమిడు
భవజనిత దుఃఖముల బాపును
వివిధభోగంబులిహపరములనిచ్చి రక్షించున్,
భువనపావనమైన లక్ష్మీ
ధవుని మంగళకథల పరమో
త్సవముననె చెవులారవిననగు బుధులుదినదినమున్। 1

వ్యాఖ్యానము:—అవతరణిక:—

"నిద్రయాహ్రియతే నక్తంవ్యవాయేన నవంవయః। దివాచార్థేహయా రాజన్ కుటుంబ భరణేనవా॥ యను భాగవతోక్తి ననుసరించి—నిద్రలో రాత్రియు, స్త్రీసంగమున నవయౌవనము,ద్రవ్యము గడించుటలో పగలును గడచిపోవును. కేవలము కుటుంబపోషణమే ముఖ్యమను కుజనుల సహవాసము విడిచి పెట్టి సచ్చిదానందాద్యనేక సుగుణ రత్నాకరుడైన శ్రీలక్ష్మీ బాహులలితాంగితుడైన శ్రీహరిని సాక్షాత్కరించుకొనగోరునట్టి సజ్జనులు భగవంతుని సత్కథాశ్రవణముననే శ్రీహరియనుగ్రహించగలడని ఆతని దయారసము వివరించుటకే యీ కరుణా సంధిని మొదలిడుచున్నారు.

చెవుల సోకగ, యని — శ్రీపతి మంగళకరమగు కథను ప్రాజ్ఞులు ప్రతిదినము నిరంతరము చెవులార వినవలసినది. ఎట్టి కథయనగ—శ్రవణ మాత్రమున మనసున కానంద మిచ్చునదియు, సంసారము నుండి కలుగు నట్టి దుఃఖముల బోగొట్టునదియు మరియు ఇహపరములందు వివిధ భోగములిచ్చి రక్షించునదియు లోకమున, సజ్జనులను పవిత్ర మొన రించును. 1

వాన నీళ్లును వీధిబారగ
మాన శెవ్వరు వాడగలరవి
యేనదుల గూడంగ జేతురు స్నానపానములన్।
హీనవచనములైననివి గం
గానదీ పిత్రుపాదమహిమాం
భోనిధిని జేరనెట్లు విడుతురు భూమిసురులెపుడున్। 2

"గంగా సంగేన నైర్మల్యం రథ్యాద్భిర్లభ్యతే యథా| వాచో విశుద్ధి సిద్ధ్యర్థం సంగమ్యంతే గురోర్గిరః। యను తత్త్వప్రకాశికవచనము ననుసరించి తాము రచించిన వచనములు దోషపూరితములైనను గంగాజనకుడగు శ్రీహరి మహిమా సముద్రములో కలసినందున సజ్జనులు స్వీకరించకమానరని నిశ్చయముగాజెప్పిరి. 2

శ్రుతితతుల కభిమాని లక్ష్మీ
స్తుతులకు నగోచరుడ ప్రప
హతమహైశ్వర్యాద్యఖిల సద్గుణగణాంభోధి
ప్రతిదినము తనపాద సేవా
రతమహాత్ములు సలుపు తత్ సం
స్తుతికివశుడగు నితని కరుణను బొగడగావశమే. 3

వేదాభిమానియు, సర్వజ్ఞయు నగులక్ష్మీదేవి పరమాత్మయొక్క గుణానంత్యములతో హర్షాబ్ధిలో మగ్నయైయున్నను ఆమెకు దొరకక అల్పభక్తులు సలుపుస్తోత్రములకు వశుడగునట్టియాతని కరుణయపారమని చెప్పుటనా తరమా! 'త్వాం వినా మేగతిర్నహి' యను వారలకు. 3

మనసు మాటలకందకయెతన
జనుల వెంబడి తిరిగుజాహ్నవి
జనకుడౌ జగదుదరుడీ జగతి జనియించున్।
వినుచు గంగా సుతుని గానము
ఘనమహిము డితడు ఖచర వా
హనుడు సురులను గూడితిరుగుచునుండు నింటింట 4

వాజ్మనోవ్యాపారములకతి దూరముగానున్నను ఎల్లకాలము స్మరించు తనవారల వదలక ననుసరించు దయామయుడు. చేతనులకు స్థూలదేహమిచ్చి తదంతర్యామియై యున్నందున జనియించుట యని ఉపచారార్థ

ముచెప్పవలెను జగత్తునే తన పొట్టలో ధరించి భీష్ముని స్తోత్రము విని సంతసించు మహామహిముడగు శ్రీహరి గురుడవాహనుడై ఇంటింట సంచరించునని తాత్పర్యము. 4

పండుకొని సుప్రీతి పాడుచు
నుండ గూర్చుండి వినునిలు
చుండి పాడగ నలరునలపగ వఱుతుమిమ్మనెడున్।
ఉండు వశుడై సులభుడీహరి
యొండు నిమిషము తనజనుల విడు
వండు కుజనులు సేవజేయక చెడుదురీ భవమందున్। 5

శ్రీపరమాత్ముని ధ్యానగానములకు కాలనేమము లేదను భావముతోవర్ణింతురు బృహన్నారదీయ పూరాణము ఏకాదశి మహాత్మ్యమందు-యః స్వపిత్వాతు శయనే హరించింతయతెనరః। సహరి కీర్తనం తస్యసంతిష్ఠన్ శ్రుణుతే సదా।యస్తిష్ఠన్ కీర్తియేద్దేవం భక్త్యాయుక్తోనరోత్తమః।స్వయముత్థాయ దేవేశో భక్తస్యశ్రుణుతెస్తవం! యఃసముత్థాయ మతిమాన్ జగదాధార మీశ్వరం కీర్తయేద్వివిధైర్గీతైః।మహాభక్తిసమన్వితైః సహరిః శ్రుణుతె స్తోత్రం నృత్యమానోతిహర్షితః॥యః పుమాన్నృత్యమానఃసన్ విలజ్జోగీయతెయది. సహరిః పరమ ప్రీతో ప్రత్యక్షో భవతిధ్రువం॥ అటుదానినే దాసులవారీపద్యమున వర్ణించిరి.అనన్యచేతాః సతతంయోమాంస్మరతి నిత్యశః। తస్యాహం సులభః పార్థ, అని భగవద్గీతలో చెప్పినట్లు శ్రీహరి సులభుడైనందున, మంచముపైకూర్చునిస్తుతించిన భీష్ముని శ్రీపతి కూర్చుండివినెను పిత్రంత్యగత శ్రీహరిని పుండరీకుడు కూర్చుని స్తుతించిన శ్రీ శుడునిలుచుండి వినెను-నిలుచునిస్తుతించిన ప్రహ్లాదునికై స్తంభము నుండి నర్తించుచువచ్చెననియు, నర్తించు నారదునికి ప్రత్యక్షమయ్యెననియు పెద్దలు చెప్పుదురు. ఇట్టి శ్రీహరిని భజించకపామరులు ఘోరమైనసంసా రాబ్ధిలో మునుగుదురు. 5

మనసునను తానుండు తామస
సనగుబడు తామనోప్ర త్తుల
కనుగుణముగా భోగముల నిడు త్రివిధ జీవులకున్।
మనసు నిచ్చిన తనన యిచ్చును
తనువు వంచుచు దినదినము సా
ధనము సల్పెడువారికిడు స్వర్గాది భోగములన్। 6

సకల సాధనములందు ఇంద్రియ జయమే గొప్పది. అందులో మనో జయము చాలా కఠినము. ఇట్టి మనసును శ్రీహరి పాదారవిందములందు భృంగమువలె భావించువారలకు సద్గతిని ప్రసాదించునని చెప్పుటకై పునసునను అని చెప్పుచున్నారు. మనసులోనున్న పరమాత్మ మనస్సనియే పిలువబడుననుటకు " తత్తద్వస్తుషు సర్వేషు తత్తదాకారతః స్థితః। తత్రచ్చ బ్దైశ్చ భగవాన్ ప్రోచ్యతె నిజశక్తితః॥ ఒళ్ళు వంచి వ్రతాదులచే సాధనము చేయువారికి స్వర్గాదిలోకములందు సుఖములనే యిచ్చును.'' న యజ్ఞా నచ తీర్థాని నోపవాస వ్రతానిచ। దైవతాని చ సర్వాణిత్రాతుంతం శక్నుయుః క్వచిత్॥ '' అను తంత్రసారములో చెప్పినట్లు హరిభక్తి లేని వానికి మోక్షమునిచ్చి రక్షించడు, కావున మనః పూర్వకముగా సాధనము చేయ వలెనని బావము. 6

పరమ సత్పురుషార్థరూపుడు
హరియె జగమున కంచు పరమా
దరముపాసనము సల్పిన వారలకు వశుడగును.
మరచి ధర్మార్థముల గోరెడు
నరులకున్ చెచ్చెరను నప్పుచు
సురపతనయు నుయోధనునకిచ్చిన యటులనిచ్చున్. 7

"సకామాద్విగుణా ప్రోక్తా అకామైనుకృతా క్రియా" అను తంత్రసారోక్తి ననుసరించియు, ''మయ్యర్పితచిత్త వృత్తిః అను విష్ణు రహస్యము

నమస్కరించియు నిష్కామోపాసనతో శ్రీహరి కల్పిత మనోవృత్తిగల పురుషు నకు మోక్షము నిచ్చు వాడనియు, తనను మరచి ధర్మార్ధములను గోరువా రికి నశ్వర ఫలము నిచ్చువాడనియు జూపటకై—ఇంద్రకుమారుడగు నర్జును నకు దుర్యోధనులకును యిచ్చినట్లు ఫలములనిచ్చునని భావము. 7

జగము సృష్టించు నితడే నాల్
మొగము వేల్పునసుండి గాచును
గగన కేశునియందు నిల్చుని చంపులోకములన్-
స్వగత భేద వివర్జితుడు స
ర్వగ సదానందైకదేహుడు
అగణితాహ్వాయుడౌను భక్తులగాచు నెల్లపుడున్. 8

నాల్ మొగమువేల్పు బ్రహ్మదేవునియందుండి సృష్టించుచు. తానే రక్షించుచు, గగనకేశునియందు రుద్రునియందుండి లోకముల సంహ రించును. ''అవిష్టరూపౌ విజ్ఞెయో (విష్ణుః సర్వస్య కారణం,) బ్రహ్మ రుద్రాభిధాయకౌ! స్కందపురాణము ప్రకారము ముఖ్యకర్త శ్రీశుడే తనయ ందు భేదములేనివాడై సదానంద శరీరుడై అగణి తుడనబడి ఎల్లప్పుడు భక్తుల సంరక్షించును. 8

ఒకని తోడుగ నాడుకొనువే
రొకని జూచుచు వేడుకొను వే
రొకని కిచ్చును మాటలాడును చకితుడైనట్లున్
ప్రకటముగ నెను దైవ మీతం
డొకరినైనను లెక్క సేయం
డొకడె భువితా బాధ్యబాధకుడగును నిర్భయుడు. 9

ఒకరిలోతానే నిలిచి ఆటలాడును. వేరొకనిలోనుండి చూచును. ఒకనిలో నుండి వేడుకొనును. వేరొకనికి ఇచ్చును. ఇంకొకనిలో నుండి ఆశ్చర్య

పడుచు మాటలాడును. దేవతా శ్రేష్ఠుడైన ఈతడు ఎవనినైనను లెక్క చేయుడు నిర్భకుడుగాన లోకమున తానొక్కడే బాధ్యుడు మరియు బాధకుడును అయియున్నాడు. 9

శరణజనమందార శాశ్వత
కరుణ! శ్రీమలాకాంత కామద
పరమపావనతర, సుమంగళ చరిత! పార్థసఖా!
నిరుపమానందాత్మ నిర్గత
దురిత దేవవరేణ్య! యనుచా
దరమునం బిల్వగనె జేరును వచ్చి తనవారిన్. 10

"శరణుజొచ్చినవారికి కల్ప వృక్షము వంటివాడ! శ్రీ లక్ష్మీపతి కోరిన దిచ్చు వాడా! పావనుడా! దురితదూరా! కల్యాణకారీ అర్జునునికి సఖుడా, సాటి లేని ఆనంద స్వరూపుడా, దేవశ్రేష్ఠ." అని భక్తితో పిలువగనే తన భక్తుల దగ్గరకువచ్చి వారిని రక్షించును. 10

జనని గానకయున్న బాలుడు
కనలి తలచుచు నేడ్వచీకటి
గనగరానటువంటి వానినిజూచి నవ్వుచును.
తనయునిన్ బిగి కౌగిలినిగొని
కనలికను బాపినటు మధుసూ
దనుడు తనవారెందు నున్ననువచ్చి రక్షించున్. 11

అనన్య భావమున స్తుతించిన అవశ్యముగా వచ్చి సంరక్షించునని గట్టిగా " తల్లి కుమారుల వాత్సల్యము నుదహరించి వర్ణింతురు. భావము సులభము. 11

ఇటుకరాతిని భక్తినొసగిన
చటుల భక్తున కాత్మనిచ్చియు
నటుకు లిచ్చిన పేదవిప్రునకిచ్చె సఖిలార్థములన్.
కుటిల వచనములనిన చైద్యున
కటులె పొట్టలో శరము దూర్చుచు
జటిల భీష్మునియవ గుణములెంచెనె దయాజలధి. 12

పుండలీకుడను భక్తుడు ఆసనముగానొక ఇటుక నీయగా వతని భక్తికి మెచ్చుకొని, కుచేలుడిచ్చిన అటుకుల అల్ప పూజలకు మెచ్చుకొని వారికి సద్గతిని ప్రసాదించెను దుర్భాషలాడిన చైద్యునకు తనలోస్థాన మిచ్చెను మరియు శరపంజరమున నున్న భీష్మాచార్యుల దుర్గుణములను చూడక సద్గతిని ప్రసాదించిన పరమ దయాసాంద్రుడీతడు. 12

ధనము సంరక్షించు ఫణితా
దినకయున్ వేరొకరికీయక
ధనము జూచుచు సంతసించినయట్లు శ్రీపతియున్
ప్రణతులను గాచుచునునిష్కా
మనుడు నిత్యానందుడై దు
ర్జనుల పూజల నొల్లడ ప్రతి మల్లుడీ జగతిన్. 13

ధనము గాచుచున్నపాము తానుదినకయు ఇతరులకు ముట్టనీయకయు ఎల్లప్పుడుగాచుచు సంతసించుచున్నట్టు శ్రీదేవికి ప్రియుడైన శ్రీహరితన భక్తులతో నేమియు గోరక రక్షించును. నిత్యానందరూపుడై ప్రపంచ మందున సాటిలేని పరాక్రమియైన పరమాత్మ దుర్మార్గులు చేయు సేవల స్వీకరింపడు. 13

బాలురాడెడు చిలిపి పలుకుల
నాలకించి సుఖించు తల్లిని
బోలు శ్రీహరి స్వీయజననుతి వినుచు హర్షించున్
తాళజాలడతండు నిజజన
హేళనము కడు పెద్దపెదురున
మాలయిము బాల్ద్రావి కురుపతి మానమును దీసెన. 14

భక్తిరసము నిండిన హృదయముతో సామాన్య వచనములతో స్తుతించినను శ్రీహరి తన శిశువుల చిలిపిపలుకులకు తల్లి సంతోషించునట్లు సంతసించును తన భక్తుల కగు నవమానముల నీతడు సహింపజాలడు కావుననే విదురునింటిలో పాలు త్రాగి దుర్యోధను నవమాన పరచెను ఇతడు సర్వోత్తముడు. 14

స్మరణ జేసెడివారి తప్పుల
స్మరణ జేయకభీష్ట మిచ్చును
మరల తన కర్పించుదాని ననంతముగ జేసి.
పరిపరిని తిన్పించి సుఃసా
గరమునన్ దేలించు మంగళ
చరితుడు సచ్చిదానంద గాత్రుడు సుజన సఖుడు. 15

తనను భక్తితో దలచునట్టి భక్తుల అపరాధమును క్షమించుచు వారి కోర్కెల దీర్చుచుండును మరియు తన కర్పించిన కర్మ ఫలములనే అనంతముగా పెంచితాను భుజించి అర్పించిన వానికి భుజింపజేసి వారిని ఆనంద సముద్రములో నోలలాడజేయును జ్ఞానానందైకదేహము గలవాడై సుజనుల రక్షించుపరమపావనుడు, 15

ఎట్టి కరుణానిధియో హరి తా
నెట్టి భక్తాధీనుడో తా
నెట్టి దీతని లీల తన యిష్టమున నీ జగమున్.
పుట్టునిచ్చును గాచు చంపుచు
జెట్టు నిర్వాణాది చోటుల
నట్టె వారల నెప్పుడును సుఖమిచ్చుచుండున్ 16

శ్రీహరి కరుణ అసాధారణమైనదని జీవుల నుండి స్వామికెట్టి యుపకారము లేకున్నను దేహములనిచ్చి సాధనము జేయించి మోక్షద్యఖిల పురుషార్థములనిచ్చి వారల కెప్పుడును ఆనందము నిచ్చుచుండును. 16

జనపతికి దయగలుగ ఘనవా
హన విభూషణ భూము లిచ్చును
తను మనము లిడి యాదరించెడి వారలెవ్వరీ జగతిన్_
అనుదినము దలపగననంతా
సనము మొదలగు నాలయంబుల
ననిచి, శిశువలె వారివశుడగు దివ్య మహిముండు. 17

ఇదివరకటి భావమునే దృఢ పరచుటకై శ్రీహరి యొక్క కారుణ్యమును విశదపరచుచున్నారు జనప – యనుపద్యముతో – దొరకు దయగలిగినవారి ధనమును వాహనములను, అలంకారసాధనములను, భూమినియ్యగలడు కాని శరీరమును మనస్సును యిచ్చి ఆదరించు వారెవరు? ఎల్లప్పుడు తనను దలచువారలను సంసార బంధమోచనము చేయించి స్వర్గాది సుఖములనిచ్చి శిశువువలే వశుడైపోవునట్టి మహా మహిముడీ లోకములో నెక్కడనైనను దొరకగలరా? 17

భువన పావన చరితపుణ్యా
శ్రవణ కీర్తన పాపనాశన
కవి వినుత నిస్సీముడుత్పలదళనీల దేహుండు.
యువతి వేషముతోన గౌరీ
ధవుని మోహితుజేసి కాచిన
భువన మోహకుడితని మాయను గెల్వగలడెవడు. 18

లోకమును పవిత్రమొనరించువాడు, శ్రవణము అను భక్తి కీర్తన యను భక్తి జేసినవారికి పాపముల నశింపజేసి పుణ్యమునిచ్చువాడు, నీలకమలదళమును బోలునీల శరీరము గలవాడు పూర్వము సముద్ర మంథన సమయమున మోహినీ వేషముతో పార్వతీ పతియగు శంకరుని మోహింపజేసి మరల యాతని ననుగ్రహించెను బ్రహ్మాది దేవతల పొగడ్తలనందు కొనుచు లోకమును మోహింపజేయు నీతని మాయ నెవడును గెల్వ జాలడు. 18

పాప కర్ముల సైపగల
క్ష్మా పతికి సరియైన దివిజుండు
నీ పయోజభవాండమున నే గాన నెచ్చటను.
గోపగురువు పడంతి భృగునగ
చాపులాదిగ జేసినట్టి మ
హాపరాధము లెంచెనేమి దయాబ్ధి మాధవుడు. 19

భక్తుల వలన ఘటించిన ఘోరాపరాధముల నెంతమాత్రము లెక్కసేయక రక్షించునట్టి శ్రీపతి దయ అసాధారణమైనదని ఈ పద్యములో విశదపరచుచున్నారు.- స్వర్గమును పాలించు దేవేంద్రుడు గౌతములందు

కామధేనువు కల్పతరు చిం
తామణులు సురలోకముననే
మేమి గోరిన దెల్ల నిచ్చును గొల్చువారలకే
శ్రీ ముకుందుని పరమ మంగళ
నామమిది నరకస్థుల గాచె
పామరుల ప్రాజ్ఞుల జేసి పురుషార్థములిచ్చెన్ 21

వ్యా - కామధేను కల్పవృక్ష చింతామణులు దేవలోక మందుండును అవి కేవలము తమనారాధించు వారి కోర్కెలను దీర్చును. కాని హరినామ మట్టిది కాదు. ఒకప్పుడు నారద మునీంద్రుడు మహతియను తన వీణను మీటుచు హరినామ సంకీర్తనము జేయుచు పోవుచున్నపుడు అది నరకములో మ్రగ్గుచున్న వారి చెవులలో పడగనే వారు తమ యాతనా శరీరమును వదలి పాపముక్తులై పోయిరని బ్రహ్మాండ పురాణములో గలదు కావున హరినామము పామరులను పండితులుగా జేసి వారికి మోక్షాది పురుషార్థము లిచ్చునని భావము. 21

మనసునను సుందర పదార్థము
ననయ మిడ గైకొంచు బహు నూ
తనము దనరెడు గంధ సురసోపేత ఫలములను
ద్యునది నివహములట్టు లిడవా
రిని సుఖాబ్ధిని దేల్చి తత్ స
ద్గుణము గొనివారియఘములు బాపుననఘుండై 22

అతివృష్టి కురిపించిన అపరాధము గురుపడంతి రామావతారమందు గురువగు తండ్రియగు దశరథ మహారాజు భార్యకైకేయి తన పట్టాభిషేకము నకు విఘ్నముచేసిన అపరాధము నంద గోపుని భార్య (గురుభార్యయే యగును) యశోదాదేవి తనను శిక్షించినట్టి అపరాధమును లేదా శ్రీకృష్ణుడు గురుకుల మందున్నప్పుడు గురువగు సాందీపని పత్నిని అడవికి పంపి కట్టెలు మొదలైనవి తెప్పించిన అపరాధము మరియు భృగుముని తం వక్షస్థలము నకు పాదాఘాతముజేసిన అపరాధము నగచాప అనగా త్రిపురాసుర సంహార కాలమందు బ్రహ్మను సారధిగా జేసికొని శ్రీహరినే బాణముగా జేసుకొని మేరుపర్వతమును ధనుసుగాజేసుకొనినట్టి రుద్రదేవుడు సృష్టికాల మందు దేవుని తోనవే యుద్ధము జేసినను భావము విజయరాయల సుళాదిలో చెప్పియున్నారు ఇత్యాది అపరాధములను క్షమించి పాలించినట్టి దయా సముద్రుడీతడని తాత్పర్యము. 19

పటు పదాంగుళి జనించిన సురి
తటిని తూడ్చును భువనముల దోషు
పటుల మవ్యాకృతాకాశాంతమున వ్యాప్తిన్.
ఒటుల సాగర పుత్రి కధిపతి
దిటవు సంగోపాంగ గతుడౌ
పటు సుమంగళదాయి నామముగాచుతురుదే ? 20

పరమాత్మ పాదాంగుష్ఠము నుండి జనించిన సురతటిని అనగ బాగీరథి ముల్లోకముల పాపముల పోగొట్టుటలో సమర్థురాలైనపుడు ఆమె తండ్రియగు శ్రీహరి పాపనాశనము జేయుట ఏ మాశ్చర్యము? శ్రీ భాగమూనందున్న ఆకాశాంతమూ వ్యాపించిన ఆ శ్రీహరి మంగళదాయియగు నామము స్మరించుటతో అందరిని పవిత్రము చేయగలుగుట ఆశ్చర్యం కాదని భావము 20

చేతన జడ విలక్షణుడు తా
నూతన పదార్థములలోన నతి
నూతను డంతమున కందము రసమునకు రసుడై
జాతరూపోదర భవాదుల
నాతత ప్రతిమ పథావుడు
భూతళంబున మన తోడనాడును గాదె మన తండ్రి 23

జడ జీవులందు భిన్నత్వేన వ్యాప్తుడైనను నిర్లిప్తుడై యుండునని విశద పరచుచున్నారు. జడ జీవులకు భిన్నుడై కొత్త వస్తువుల కన్నను కొత్త వాడై సుందరులలో సుందరుడై రసములలో రస స్వరూపుడై బ్రహ్మరుద్రాదులలో వ్యాప్తుడై అసమాన మహిమగల మన పిత్రురూపుడైన శ్రీహరి ఈ భూమండలము నందు మనతో నుండి ఆడుచుండును 23

తల్లిదండ్రులు స్వీయ శిశువుల
కెల్ల భీతిని దుడిచి తమ దగు
నిల్లు చెల్లగ జేసి కోర్కెల దీర్చు క్షైవడిని
తొల్లి నేడును వెనుక ముందుగ
నల్ల కుడి యెడమ బైటయు
నెల్లెడల నాకసమువలె గాపాడు తన వారిన్. 24

"చక్రంగ్రత నహ గదో హరిరస్తు పశ్చాత్తత్పార్శ్వ యోర్ధనుంసి మదుహాజనన్వ" "అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్య నారాయణః" స్థిత" అను ప్రమాణానుసారముగా తల్లిదండ్రులు తమ బిడ్డలకు గలిగిన భయము పోగొట్టి వారడిగిన దానినిచ్చి ఇంటిలో ఉంచడించునట్లు తన భక్తుల నిందిరాపతి వెనుక ముందర కుడి యెడమను లోన బైటను, ఆకసమువలె ఎటు జూచినను రక్షించుచుండును 24

ఒడలి నీడను బోలి హరి మా
యెడనె దిరుగుచు నొక్క త్రుటియును
విడువ జాలక యుండు భక్తాధీనుడన బరగి
తడయు దురితౌఘముల కామదు
డిడును సకలేష్టముల సతతము
నడచు మనవలె నవవిశిష్ట మహామహిముడతడు 25

కొత్త దనముతో విశిష్ట మహా మహిమగల శ్రీహరి భక్తాధీనుడై మన నీడవలె ఒక క్షణకాలము గూడ విడువక మనల వెంబడించుచుండును. మన బాధలను పోగొట్టుచు మనము కోరిన దెల్లయు నిచ్చును. మరియు మనవలెనే ఎల్లకాలము నడచుచుండును,

విడిచిపెట్టిన వారి భవమున
ముడిని బెట్టును బహు కఠిణుడీ
తడును శిష్టుడని నమ్ముచు భక్తిపాశమునన్
ముడి యిడెడి వారి భవపాశము
విడువ చేయును కోపి కాదిత
డిడును సౌఖ్యము గోర్కె దీర్చుచు నిహపరంబులను 26

తనను వదలుకొన్న వారిని సంసారమను పగ్గముతో బిగించును. తనను భక్తిపాశము నుండి బిగించు వారిని సంసార బంధము నుండి విముక్తి కలిగించును, ఇతడెంత మాత్రము కోపిష్టి కాడు–భక్తులు కోరిన కోర్కెల దీర్చి యిహపరములలో పరమ సుఖము ప్రసాదించును

కంటిరెప్పలవోలే నవ్వాకు
నంటు హస్తము వోలే పండ్లవి
వెంట నమలుచు పండ్లరసమును నాల్కకడునట్లున్.
వెంట సత్పలమిడు కనుడిలువ
కంటి పతియండమును లక్ష్మణు
డొంటివాడరుదెంచు భక్తుల వేళ కమరులతోన్. 27

పండ్లు—అవి = దంతములు, నుడి కలువ కంటిపతి మండము = బ్రహ్మండము, లక్ష్మణుదొంటి వాడు శ్రీరాముడు. కన్నులను రెప్పలు రక్షించునట్లు, శరీరముపై గలుగు నవ్వాకు చేతులు పరుగిడునట్లు, పండ్లను బాగుగా మెత్తజేసి నాలుకకు రసము నందజేయునట్లును ఈబ్రహ్మండము లో శ్రీరామ చంద్రుడు తన భక్తుల ఆపత్సమయమునకు దేవగణముతో సహ వచ్చి పుణ్య ఫలముల నిచ్చును 27

ఇచ్చునది గైకొను సరకుణ
మెచ్చటను తనవారి విడువక
హెచ్చు దురితము దూడ్చు ఘన దురితపన పావకుండు.
వెచ్చు గిరి తన వీపు మోపిన
వచ్చెనే యాతనికి కోపము
మెచ్చి యమృతము నిచ్చె సురులకు గూల్చె దానవులన్. 28

పాపమను నడవికి కార్చిచ్చువలెను శ్రీహరి భక్తులిచ్చిన దానిని స్వీకరించును, అరక్షణమైనను వారిని వదలి యుండ జాలడు మరియు వారి కష్టల పరిహరింపసునే యుండును అమృతము మంథన మపుడు తన వీపుపై మందర పర్వతమును మోపగా నతనికి కోపము వచ్చెనా? కష్టములోనున్న దేవతలకు అమృతము నిచ్చి దైత్యులను సంహరించెను 28

ఖేద మోద జయాప జయముల
నేది దోషము లేదు చిన్మయు
నాదరమ్మున తనదు పాదము నమ్మి నుతియింపన్.
మోదమిడి కాపాడు కరుణాం
భోధి తనవారు సల్పి నప
రాధముల జూడక గాచును సర్వకామదుడు 29

చిన్మయుడైన శ్రీహరికి దుఃఖ సుఖములు, జయాపజయములు మొదలగు నేదోషమును లేదు తన పాదముల నమ్మి యెల్లప్పుడు స్తుతించు వారిని కాపాడును కావుననే యితడత్యంత కరుణాశాలి కోరినదాని నిచ్చునట్టి వాడు మరియు భక్తులపరాధముల నెన్నక రక్షించువాడు 29

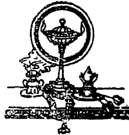
మీన కూర్మ వరాహ నరపం
చాన నాతుళ శౌర్య వామన
రేణుకాత్మ రావణారి నిశాచరధ్వంసీ.
ధేనుకాసుర మథన త్రిపురుని
హాని జేసినవాడు కలిముఖ
దానవుల బరిమార్చి ధర్మము గాచె సజ్జనులన్ 30

శ్రీహరి దశావతారములిందు స్తుతింపబడినవి, మీన కూర్మవరహావతారము అసమాన శౌర్యసంపన్నుడైన శ్రీనారసింహుడు వామన మూర్తియు, రేణుకాదేవి కుమారుడగు పరశురాముడును, రాక్షస సంహారియైన శ్రీరామచంద్రుడును, ధేనుకాసురుని చంపిన శ్రీ కృష్ణుడును, త్రిపురవాసి, దానవస్త్రీల వ్రత భంగము జేసిన బౌద్ధుడును మిగుల బుద్ధిశాలియగు కల్కి మొదలగు దైత్యుల హతమార్చి ధర్మమునుద్ధరించు కల్కియును సజ్జనుల సంరక్షించును 30

శ్రీ మనోరమ శమల వర్జిత
కామితప్రద కైరవదళ
శ్యామ శబల శరణ్య శాశ్వత శర్కరాక్ష సఖ.
సామ సన్నుత సకల గుణగణ
ధామ శ్రీ జగన్నాథ విఠలు
డీ మహినవతరించుచు గాచె సకల సజ్జనులన్ 31

క్రమముగా—దోషరహితుడు కోరిన దానినిచ్చువాడును, శామవర్ణను డు శరణమిచ్చువాడును దేవతల స్నేహితుడును సామవేదముతో పొగడబడువాడును సకల సద్గుణముల కధిష్టానభూతుడు అయిన శ్రీ జగన్నాథ విఠలుడు ఈ భూమి యందవతరించి సజ్జనుల గాపాడెను 31

:— కరుణా సింధు సమాప్తము :—

శ్రీ మధ్వాంధ్ర హరి కథామృతసారము

-: 3వ వ్యాప్తి సంధి :-

హరికథామృత సారమును గురు
కరుణతో నిటు నేను చెప్పెద
పరమ భగవద్భక్తులిది యాదరపూర్వక వినుండు. (పల్లవి)

పురుష రూపత్రయ పురాతన
పురుష పురుషోత్తమ క్షరాక్షర
పురుష పూజిత పాద పూర్ణానంద జ్ఞానమయ.
పురుష సూక్త సుమేయ తత్త
త్పురుష హృత్పుష్కర నిలయ మహా
పురుష జాండములోన బైటను వ్యాప్త నిర్లిప్త. 1

పరమాత్ముడు సర్వత్ర సంపూర్ణముగా వ్యాపించి యున్నాడు అతడు లేని స్థళమే లేదని శ్రీ జగన్నాథ దాసులవారు ఈ సంధిలో నిరూపించుచున్నారు

శ్రీహరి సృష్టికాలములో మూడు పురుష రూపములను ధరించును మరియు పురాణ పురుషుడు? బ్రహ్మాది జీవులు క్షర పురుషులనియు, లక్ష్మీదేవి అక్షర పురుష యనియు చెప్పబడినది " బ్రహ్మ శివ సురేశాద్యాః శరీర క్షరణాత్ క్షరా! లక్ష్మీ రక్షర దేహత్వా దక్షరాత్పరతో హరిః యని తత్వ నిర్ణయము చెప్పుచున్నది ఈ విధముగు పురుషులచే పూజింపబడు పాదములు గలవాడు ఆనంద జ్ఞానము లే స్వరూప దేహముగా గలవాడా పురుష సూక్తముతో తెలుసుకొనదగువాడా! ముందుగా చెప్పబడిన పురుషుల హృదయ కమలము నిలయముగా గలవాడా అఖిల బ్రహ్మాండములోనను బయటను వ్యాపించియు నిర్లిప్తుడా, " నిర్లిప్తో నిర్వికారశ్చ సదా సర్వత్ర సన్నపి " (సత్తత్వ రత్నమాల") "అసంగోహ్యయం పురుష" ఇతిశ్రుతిః ఇట్టి పురుషుడా యని సంబోధనములు నన్ను రక్షించమని (అధ్యాహారము) అర్థము చేయువలెను 1

త్రిగుణములందును త్రిగుణీగనుతా నుండి వానితో బద్ధుడు గాక గుణి మరియు గుణము ననబడును. త్రిగుణాత్మక జీవులును చేయు పాప పుణ్యములను బ్రహ్మ మొదలగు చివరి జీవుల వరకును అందరిలో నుండి వారికి అనుభవింప జేయును వారి పాపములను నశింపజేసి జ్ఞానానంద దేహముగలవాడై ప్రళయ కాలమునందు ప్రపంచమునే మ్రింగి వేయును. తాను మాత్రము నాశరహితుడై యుండును. 5

విద్య తానే యనగబడు నని
రుద్ధ దేవుడు సర్వ జీవుల
బుద్ధిలో నెంకొంచు కృతిపతి బుద్ధి యనబడును.
సిద్ధి యనబడు సంకరుషణ ప్ర
సిద్ధ నామక వాసుదేవు న
విద్య రూప చతుష్టయము లెరిగిన జనుడె బుధుడు. 6

అని రుద్ధుడు 'విద్య, యని పిలువబడును, ప్రద్యుమ్నుడు సకల జీవుల బుద్ధిలో నుండి బుద్ధి, యనియు, సంకర్షణుడు, శుద్ధి, యనియు, వాసుదేవుడు ప్రసిద్ధీ యనియు పిలువబడును. ఈ నిర్దష్టములైన నాల్గు రూపములను తెలిసికొనిన వాడే పండితుడు 6

తను చతుష్ట యమందునారా
యణుడు హృత్కమలాఖ్య సింహా
సనము ననిరుద్ధాది రూపులలోన దనరుచునం.
దనసు తానే సెవ్య సేవసు
దనగ సేవా సక్తనుములం
దన పతముందును గొనును సేవల వారిదీనుగనె 7

ఇపుడు స్వరూప లింగ అనిరుద్ధ స్థూల ఈ నాల్గు దేహములందు అనిరుద్ధాది రూప చతుష్టయముతో నుండి వాయ్వాది తత్త్వేశులందు తనే నిలుచుని, తన సేవ తానే చేసుకొనుచున్నాడని అవతరణిక

తన నాల్గు రూపముల శరీరమందలి హృదయకమలసింహాసనమందు శ్రీమన్నారాయణుడు అనిరుద్ధాది రూపముల తోశోభించుచు సేవ్య సేవకుడు తానేఅయి తనసేవలో తత్పరులైన దేవతలందుండి జీవులవలె సేవల స్వీకరించును. 7

జాగర స్వప్నములలో పరి
భోగిశయనుడు పలుదెఱగులవి
భాగములుగ నిరంశ జీవుల చిచ్ఛరీరములను
భోగమిచ్చి సుషుప్తిలోనను
సాగరము నది గూడునట్లు వి
యోగ రహితుండంశములనే కత్రముగ జేయున్ 8

పరమాత్ముడు జాగర స్వప్నములందు అంశరహితులైన జీవుల జ్ఞానరూపదేహమును అనేక విధముగా విభజించి వారికి భోగములనిచ్చి నదులు సముద్రములో గూడునట్లు శ్రీహరి జీవుల అంశములను నిద్రావస్థలో ఒకే స్థానమందు జేర్చును 8

భారతీశుగ గూడుకొని కారణ
కార్యవస్తువులందు ప్రేరక
ప్రేరకి రూపుల తోడ పటుతంతువుల పరెనుండి
సూత్రకీర్తినాములు తనదగు
విరజియుననే మెచ్చి కొనుచు న
నాహ్నికపు సీతని విహారము గోచరింపదనే ? 9

శ్రీభూదుర్గా సహితుడై శ్రీహరి జడ ప్రకృతి జగత్తు మొదలగు వస్తువులందు ప్రేరణజేయుచు, ప్రేరేపించుకొనుచున్న రూపములతో వస్త్రి మునందలి దారమువలె సూర్యకిరణములవలె న సామర్థ్యముతోననే జీవులకు పాపపుణ్యములనిచ్చుచు, వారితో సేవలగొనుచుండును. ఇట్టి పరమాత్ముని లీలల జ్ఞులకు దెలియ శక్యము గాదు 9

జనకుడాత్మజున కున్ వర భూ
షణవసనముల దొడిగి తాపం
దనము గైకొని దీవెనల నిడి సంతసించునటుల్
వనరుహాక్షుడు పూజ్యపూజకు
డనగ పూజాసాధనుడునై
తనకు తానై ఫలము లిచ్చును భక్తపరవశుడై 10

తండ్రి తన కొమారునకు మంచి ఆభరణములు మరియు వస్త్రములతో నలంకరించి వానిచే వందనములు గొని దీవించి సంతోషమందునట్లు శ్రీహరి ఒకనియందుండి పూజ్యుడై మరొకనిలో నుండి పూజించుచును తన పూజలకు తానే పూజాసామగ్రిలై భక్తులకు ఫలములిచ్చుచు వశుడగుచున్నాడు. 10

జనకు డతి సంబరముతో నిజ
జనములను రప్పించి లగ్నము
తనయునకు తాజేసి గృహమున నుంచుదీరుగను
వనధిజాధిపు డాత్మ సమ్మతి
కనుగుణంబుగ గుణములను చే 11
తనుల కంటించి సుఖదుఃఖాత్మక భవము నుంచున్

తండ్రి చుట్టములను బిలిపించి కడు సంబరముతో కుమారుని పెండ్లి జేసి వాని నింటిలో నుంచునట్లు ఇందిరాపతి తన ఇష్టానుసారముగా జీవులకు త్రిగుణముల సంబంధము జేయించి సుఖ దుఃఖ సంమిశ్రిత సంసారమందు బెట్టును 11

తృణకృతాలయమందు పొగనిం
డిన తఱిని ఛిద్రముల వెల్వడ
ననలుడున్ గన్పించి కన్పడకున్న రీతిగను
వనజజాండము నిఖిల జీవుల
తనువు లోనను బయట నుండియు
కనఁబడకయే కర్మల నలుపు హరి వారివలెనే 12

గడ్డిగప్పిన గుడిసెలలో పొగనిండుకొని ఛిద్రముల గుండ వెలువడి అచట అగ్నియున్నట్లు వెలిపినను బైటికి గానకునట్లు బ్రహ్మాండములో నున్న జీవులందరి శరీరములలోన బైటను ఉండి వారికి కనబడకయే శ్రీహరి అన్ని పాపపుణ్యకర్మలను వారివలెనే చేయుచుండును 12

పాదపము మొదలంట నీళ్ళిడి
పొదుకొల్పగ కొమ్మ పుష్పాల
స్వాదు ఫలముల నిచ్చునటు సర్వేశ్వరుడు జనులా
రాధనలు గైకొంచు బ్రహ్మ శి
వాదినామము తోడ ఫలమిడి
ఆదరించును జనులకున్ దన మహిమ చెప్పకయే 13

చెట్ల మొదళ్ళకు నీళ్ళు బోసినచో చెట్లకొమ్మలు పెరిగి పూవు మరియు రసభరితములైన పండ్ల నిచ్చునట్లు జనులు జేయు పూజలను సర్వేశ్వరుడు స్వీకరించి బ్రహ్మరుద్రాదుల పేర్లతో ఫలములనిచ్చి ఆదరించును కాని తా నాఫలములనిచ్చినట్లు వెల్లడి జేయడు. 13

శ్రుతితతుల కగపడక తాన
ప్రభు సుఖానందాత్ముడచ్యుతు
పతితు పిశాచాధము విద్యాదిశు విదితుడయున్
ప్రతి దినము చేతనులలో ప్రా
కృత పురుషుండునునై తిరుగుచుం
డతడు నియమస్థితి సాధులకై సుఖముల నొసగున్ 14

వేదములకందని యసమాన మహిమగలవాడు, ఉత్పత్తి లేని యానంద స్వరూపుడు, నాశరహితుడు, సర్వత్రవ్యాప్తుడు, ప్రపంచమున కాధారుడు బ్రహ్మదేవుని తండ్రియు, అయిన శ్రీహరి జీవులందరిలో సామాన్యునివలె ఆజ్ఞాధారకుని యందు నియమ్యుడు ఆజ్ఞాపించువానిలో నియామకుడై రక్షించును

మనసు విషయములనెడి విషములు
మనసులో నెంచెప్పియతి సూ
తన పదిచుసమిచినది హేయమని తెలిపి
తనపాదముల చింప్ర కిజము
దున నిడక సర్వాంతర సుఖం
బనుభవించును స్థూల విషయము పెశ్వాదనబరగి 15

మనసును సంసారమంమంచి సంసార సుఖములను మనసులో బాగుగా స్థాపించి" ఇవి మిక్కిలి కొత్తని పరిపూర్ణ సంతృప్తి కలుగ జెయు సుఖమునిచ్చునది,, ఎని జీవులు నమ్మునట్లు జేసి తన పాద స్మరణము వారికి కలలో గూడ కలుగకుండునట్లు జేసి విశ్వరూపముతో శ్రీహరి స్థూల విషయములను భవించును 15

తోదవంచ గుచు తాచిత్తం
బాది కరిణములుండి విషయము
నాచుకొను నిజపూర్ణ సుఖముచు గ్రాహ్యగ్రాహకుడు
వేద వేద్యుడు తెలియ సత్ఖుం
తా దినుచు నెల్లరియందు నా
హ్లాద మందును భక్తవత్సలుడు భాగ్యయుతుడు 16

పూర్ణానంద స్వరూపుడైన శ్రీహరి తానే ప్రేరకుడై మనస్సు మొదలగు నింద్రియములలో నుండి లౌకిక సుఖములనుభవించును - భాగ్యవంతుడైన ఇతడు తానే ఇచ్చి పుచ్చుకొనును, తెలియనివానివలె వారివారి దేహగత సుఖమునను భవించుచు అందరియందుండి సుఖించుచుండును 16

నిత్య నిగమాతీత నిర్గుణ
భృత్యవత్సల భయవినాశన
సత్యకామ శరణ్య శామల కోమలాంగ సుఖీ.
మత్తుపటు నరులందు బైటను
మొత్త మన్నిటు చుట్టుచునుండు
సత్యధిక సంతృప్తు౦ త్రిజగద్వ్యాప్తు పరమాప్తు 17

శాశ్వతుడును, వేదముల కంధనివాడును త్రిగుణ శూన్యుడును, భయ పరిహరుడు సత్యమైన అపేక్ష గలవాడు మొరబెట్టుకొనుటకు తగిన వాడు శ్యామల వర్ణముగల మృదు శరీరముగలవాడు ఎల్లకాలము సుఖించు వాడును ఇతరుల భయమెంత మాత్రము లేనివాడై తిరుగుచు జీవులలోనను బైటను ఎటు జూచిన నటు చుట్టుచుండును త్రిజగద్వ్యాప్తుడై భక్తులకు పరమాప్తుడై యున్నాడు.

పవిహరిన్మణి విద్రుమ లస
చ్ఛవుల వలె శోభించుచును మా
ధవుడు సతతము దేవనర దానవులలో నుండి
త్రివిధ గుణకర్మ స్వభావము
పవనముఖ దేవాంతరాత్ముడు
దివస దివసము వ్యక్తమొనర్చు చుండితిని పించు 18

పవి = వజ్రము, హరిన్మణి = ఇంద్రనీలము విద్రుమ–పగడము ల శ్రేష్ఠమైన కాంతివలె వెలయుచు మాధవుడు ఎల్లప్పుడును దేవ దానవ మానవులలో నివసించి మూడు విధములైన గుణ కర్మలను వాయువే మొదలైన దేవతల అంతర్యామియై వ్యక్తపరచుచు వారికనుభవింప జేయును

అణు మహాత్ముల నుండు ఘనపర
మాణుసందున దాచు సూక్ష్మము
మునుగ జేయుచు స్థూలముల దేల్చునిది యతని మాయ.
వసుజ రక్కసు లందరీ తని
కినిసి చేయునదేమి రోకలి
యెనయ ధాన్యము రోట దంచినయట్లు దునుమాడున్ 19

కమలా కాంతుని అఘటిత ఘటనా సామర్థ్యము వర్ణింతురు. మి గుల చిన్న దాని యందును మిక్కిలి గొప్ప దాని యందును ఇతడుండును. పెద్ద దానిని చిన్నదాని యందు నుంచగలడు. మిగుల తేలికయైన దానిని నీటిలో ముంచగలడు అతి బరువు గల దానిని తేల్చగలడు ఇదె ఈతని మాయ దైత్యులీతని ఎదురించి ఏమి జేయగలరు? ధాన్యాయద్వత్ ఖలగాని మర్త్యా సంచూర్ణయిష్యామ్యహో మేక ఎవ ఆ బ్రహ్మాండపురాణములోని భాగ వద్వాక్యము నాచార్యులు దశమ స్కంధ భాగవతతాత్పర్యములో జెప్పినట్లు రోటిలో ధాన్యము వేసి రోకటితో దంచి పొట్టు విడదీసినట్లు పరమాత్మ దేహ మును నశింపజెసి జీవులను రక్షించును

దేవ ధానవ మానవులు నను
నీ విధంబుగ నెపుడు నుందురు
లేవు స్నేహము పగయు దాసీనము లెవరియందున్.
జీవులది కారానుసార ము
నీవి సుఖ సంసార దుఃఖము
లేవి తా దినక యిడు వారికి నిర్గతాశనుడు 20

దేవతలు మనుష్యులు దైత్యులు అను త్రివిధ జీవులు ఎల్లకాలము నను ఉందురు విరెవరియందును, స్నేహము గాని ఉదాసీనత గాని ద్వేషం గాని యితడు చూపడు అయితె జీవుల యోగ్యతల ననుసరించి దేవతలకు సుఖము మానవులకు సాంసారిక దుఃఖము దానవులకు కేవల దుంఖ. మును తాను అనుభవించక వారికే యిచ్చుచుండును అతనికి భోగమవసరం లెదు

ఎచట విన్న మఱెచట జూచిన
నెచట వేడిన నెచట నిచ్చిన
నెచట జారిన నెచట నాడిన నచట మనుచుండున్.
ప్రచుర విజ్ఞులలోన విజ్ఞుం
డెచట సరి యీతనికి నెవ్వం
డచలు డీతడు ఉగ్ర మనుజుల నొల్లడీ జగతిన్ 21

హరి కథల వినుచోట హరి విగ్రహము జూచుచోట ఏ దేవతల లై నను వరము వేడుకొను చోట, ఆయా దేవతలు వరముల నిచ్చుచోట ఎచటికి వెళ్ళగెత్తినను, అడుకొనినను, శ్రీహరి నెలకొనియుండును జ్ఞానులందరి కన్న ను ఇతడు ఎక్కువ జ్ఞాని దుర్మార్గులను ఇతడు తిరస్కరించును జగదేక శూరుడె చలుడు అను పదము అసమానుడు అను అర్థము దాసులవి. 21

తప్తలోహము చూచు వారికి
సప్త జిహ్వుని తెఱగు గన్పడు
లుప్తపావక లోహ మగపడు పూర్వమున్నటులన్.
సప్తవాహను డఖిల జనముల
వ్యాప్తుడైనందుననె యందరు
నాప్తులగుదురు సర్వకాలము హితము జేయుచును. 22

తప్త లోహము = ఎఱ్ఱగా కాగిన ఇనుము, సప్త జిహ్వుని తెఱగు = అగ్నివలె కనబడును లుప్త లోహము = అగ్ని ఆరిపోయిన తరువాత ఇనుము నిజరూపమునే పొందును. అదే విధముగ సప్త వాహనుడని శ్రీహరికి పేరు " ఏకోఽశ్వోవహతి సప్తనామ యని శ్రుతిగలదు ఇట్టి శ్రీహరి అంతరియందును. వ్యాప్తుడైయున్నందున పతి పత్నిసుతులె మొదలైన బంధువులే ఎల్లకాలము హితమాచరించుచుందురు. 22

వారిదము గురిపింప బంకెన
భూరుహంబుల వివిధ ఫలములు
వేరువేరైనట్లు పలువిధ జీవులందుండి.
శ్రీరమాపతి వారియోగ్యత
మీరనీయక కర్మగుణముల
తీరు సాగగ జేయు దేవుని కేల పక్షమతలు 23

వైషమ్య నైర్ఘృణ్యములు శ్రీహరికి లేవు. జీవుల స్వభావాను సారముగా కర్మలను జేయించునని దృష్టాంతముతో చెప్పుచున్నారు మేఘములు వాన గురిపింపగా చెట్లు పెరిగి పలు విధములైన రసములనిచ్చు వివిధ ఫలముల నిచ్చునట్లు లక్ష్మీపతి వివిధ జీవులలో నుండి వారి కర్మలననుసరించి వారి వారి యోగ్యతల కనుగుణముగా ఫలముల నిచ్చి నడిపించును కాని ఆతనికి భేద భావము లేదు. 23

వారిజాప్తుని కాంతి, మణులను
జేరి యాయా వర్ణములను వి
కారమొందింప కాయ జూపరుల కగపడునట్లున్.
మారరమణుడీ ముల్లోకమున
మూరు విధముల జీవులందు వి
హారము సల్పుత ద్యోగ్యతకర్మకను గుణమున్, 24

సూర్య కిరణములు వజ్రమే మొదలగు మణులపై బడి ఆయా రాళ్ళ వన్నెలను వికార మందనీయక చూచు వారికి కగపడునట్లు లక్ష్మీపతి ముల్లోక మందలి మూడు విధములగు జీవరాశిలో నుండి వారి వారి కర్మ మరియు యోగ్యతల కనుగుణముగా విహారము చేయుచుండును 24

జలము మున్గిన ఘటిక పాత్రను
దొలగ జేయుచు గంట చేతను
సులభముగ వాయించు నట్లు కర్త తానగుచున్
హల ధరానుజు డఖిలము సుకృతదుష్కృ
ఫలములను తా దేవ దైత్యుల
కల విభాగము జేసి తినిపించు సాక్షి తానగుచున్ 25

తనలో నీరు నింపుకొని మున్గిన ఘటిక పాత్రను వదలి గంట చేత బట్టి లాగుకొని బట్టి వాయించునట్లు విశిష్టుడు తానే కర్తయైన బలరాముని దమ్ముడగు శ్రీకృష్ణుడు పుణ్య పాపముల (పద్యములో పాప పుణ్యములని బడినది. ఛందో భంగ భయముగా వాడుట) ఫలములను దేవ దానవులకు పంచి పెట్టి వారికి తినిపించుచు తాను సాక్షిగా నుండును. 25

కలసి యుండును సకలంబును
కలయ కొండగ సకల కర్మల
సల్పిరి సట్టుల్ల చేసి చేయుచు ఫలముల భుజియించున్
[illegible]
మెఱగి యంతట నిండుకొనుచును
వెలయు గగనము వోలె యంతట శ్రీరమాధిపుడు 26

శ్రీలక్ష్మీపతియగు శ్రీహరి చిన్న జంతువు లందును సంబంధము లే నట్లుగనే ఉండి అని కర్మలను వారివారి స్వభావమే తానే జేసి చేయించుచు - వాని ఫలములను తాను తినక వారితో నుండును చిన్నది పెద్దది అయిన బిందెలు కడవలలో ఎక్కువ తక్కువలు లేక అన్ని చోట్ల ఆకాశమువలె వ్యాపించి యుండును, 26

వేడి యినుమును బట్టి కొట్టగ
నూడు వేదన లోహమునకే
యేమి వేదన గలుగు ననుచున నెటుల జూచినను
జూచి హరి జీవులను తాగా
బాధచుండును లోన బైటను
బాధ కష్టములెంత గలవే చిన్మయాత్మునకున్ 27

ఇసుక నిండ్లను గట్టి బాలుర
మునపి యుండియు కొంత కాలము
కొసను జెరచెడు రీతి శ్రీహరి లోకములంతటను
వేసను గట్టుచు పలుదెఱంగుల
అనయుడును నిశ్చలుడు గాచును
మెసయు సర్పము పోలువానికి దుఃఖ సుఖమేది ? 28

పిల్లలు తడిసిన యిసుకతో నిండ్లను జేసి కొంతకాలము ఆడుకొని సంతోషముతో త్రొక్కి నలాడి చెఱచునట్లుగా శ్రీహరి ఎన్నోవిధముగా లోకములను నిర్మించి యందు నందరిలో నుండి రక్షించి పాము తన గుడ్లను తనే మ్రింగి వేయునట్లు చెఱచి వేయును ఇట్టి వానికి సుఖ దుఃఖము లెక్కడివి

వేష భాషలతోడ జనులం
తోష పర్చెడి నటుని తెఱగున
దోషదూరుడు లోకమున బహువిధ వాక్యంబులను
తోషమిడి తత్త్వార్థ మునులకు
లాష పూర్తిని జేయు చెప్పుడును
పోషణంబులజేయు జ్ఞానమయుండు పూర్ణుండు 29

పవిత్రాత్ముఁడు, పూర్ణానందమయుఁడు జ్ఞానమయుఁడు దోషదూరుఁడును, అయిన శ్రీహరి నటుని వేషముతో మాటలాడుచు ప్రేక్షకులను ముగ్ధుల జేయునట్లు అనేక రూపములఁ ధరించి లోకమున ఆయా జనుల కోరికలను పూర్తి జేయుచు సంతసించుచు రక్షించును. 29

అధమ మానవుఁడొకఁడు మంత్రౌ
షధుల సిద్ధిని పావకము మరి
యుదకముల సంబంధ ముండక యుండు నందుననే
పదుమ జాండోదరుఁడు నందరి
హృదయమందున కాలగుణ క
ర్మాదులంటవె కలుష లేపన గల్గునె నిరంజనునకున్ 30

ఒక నీచమానవుఁడు మంత్రముల సిద్ధిని పొంది స్తంభనాదుల నేర్చుకొని అగ్గిని నీళ్ళను పట్టుకొని వాని బాధలు లేకుండగా జూపవచ్చును కాని మొత్తం బ్రహ్మాండమునే తన కడుపులో బెట్టుకొనినవాడు, అందరి హృదయములలో నుండువాడను దోషరహితుఁడునైన శ్రీహరికి కాలములు త్రిగుణములు, పాపపుణ్య కర్మలును అంటుకొనగలవా ? 30

ఒక్క గుణము ననంత గుణములు
నొక్క రూపున నన్ని జగములు
నొక్క రూపము దాల్చి తద్గత వస్తులో బైలన్.
పెక్కు పేరుల నాకసము వలె
నొక్కఁడును పూర్ణ జ్ఞానమున్
జొక్కుచున్ చిన్మయుఁడు విహారము జేయు చేయించున్ 31

పరమాత్మ యొక్క ఒక గుణములో ననంత గుణములు మరియు ఒక్క రూపములో ననంత లోకములు దాగియున్నవి ఈ లోకపు ప్రాణు లందరి లోనను బైటను ఆకాశము వలె వ్యాపించి యుండి అనంత నామము లలో పిల్వబడుచు, శ్రీహరి పూర్ణ జ్ఞానానందమయుడై అనేక విధములుగా విహరించుచు అందరియందుండి కర్మల జేయించును, "యథా ప్రవిష్ట కురుతే పుమాన్ దారుమయాకృతౌ చేష్టాం తదంగ సంశ్లిష్టైః స్వాంగై స్తద్వత్స్వయం హరిః" (భాష్యోక్తి) 31

ఎల్లరందున నుండు తనపో
నెల్లరను ఘోరియరచు నప్రతి
మల్లునను మారపిత జకమాద్యైరతో మన్నిపునెన్
ఎల్ల దెలిసిన దనుజహర గుణో
త్సల్లత జగన్నాథ విఠలుడు
తల్లడిల వినివచ్చె కంభము నుండి ధీక్కన్నై 32

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ములను దెలిసినవాడు [illegible]
దమును విని స్తంభము నుండి నరహరియై బైటికి వచ్చెను 32

శ్రీ మధ్వాంధ్ర హరికథామృత సారము

వ్యాఖ్యానసహితో 3వ వ్యాప్తి సంధి [illegible]

✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻:✻:✻✻✻

శ్రీ మద్వాంధ్ర హరికథామృత సారము
భోజన రస విభాగ సంధి 4

పల్లవి : హరి కథామృత సారమును
గురు కరుణతో నిటు నేను జెప్పెద
పరమ భగవద్భక్తులిది యాదరమున వినుండు.

వనజ జాండము నందఖిళ చే
తనులు దిను నాల్దెరగులగు భో
జన పదార్ధముల నాల్దెరగుతా రసరూపుడెగుచున్.
వనజులకు తినిపించి తిని సం
హనన కుపచయ కరణ సుఖమిడి
యని షిషుంకున్ హరియాత్మ ప్రదర్శన మొసగున్. 1

ఈ బ్రహాండ మండలి సమస్త జీవులు ప్రతి దినము ఆహారమని తీసుకొను పదార్థములు నాల్గు విధములు, ఖాద్య–మ్రింగదగినది, చోష్య–కొఱకదగినది పేయ త్రాగదగినది లేహ్య–నాకదగినది యనునవి పరమాత్మ నాల్గువిధములైన రస రూపముల ధరించి వానిలో నుండి తాను భుజించి సకల జీవులకును తినిపించును. ఈ భోజ్య వస్తులో నున్న భగవద్రూపముల ను మనము మన హృదయ కమలమందున్న బింబమూర్తిలో ఐక్యముచే చింతించి శ్రీహరికి సమర్పించు క్రమము నీ సంధిలో వివరించుచు, వనజ జాండము–బ్రహ్మండము నందలి జంతువులు దినునట్టి నాల్గువిధ పదార్థ ములలో నాల్గురూపములతో తా నుండి రసరూపుడై వారి వారికి కావలసిన వానిలో తా నుండి తిని వారికి దినిపించి వారి శరీరముకకు పుష్టిని ఇంద్రియ ములకు సుఖముమ ఇచ్చుచు తత్వాభిమాని దేవతలకు తన స్వరూపదర్శన సుఖమును ఇచ్చుచున్నాడు. 1

గూడు బోలేడు లింగమునకును
షోడశాత్మక రసము పంచుచు
షోడశాత్మక కళలకును దానుపచయందిడుచున్.
క్రోడమై డెబ్బదియు నిరువేల్
నాడిగత దేవతం యందున
నాడు నా నందాత్ముడయి చరియించు లోకమునన్. 2

గూటివలె నున్న మన శరీరమునందు పదహారు కళలు 5 జ్ఞానేంద్రియములు, 5 కర్మేంద్రియములు 5 మహాభూతములు 1 మనసు ఇట్టి ఇంద్రియములకు పుష్టి నిచ్చుచు వరాహరూపముతో డెబ్బై రెండు నాడులతో నున్న దేవతల యందు తానుండి విహరించుచు ఆనంద స్వరూపుడై లోకమందు సంచరించును. 2

వారి వాచ్యుడు వారి యందున
నారు రసమనబడి యుప్పది
యారు వేలగు నారి నర నాడులను తద్రూపుల్.
ధారకుడు తానగుచు సర్వశ
రీరముల తా రేబవళ్ళు వి
హారమును జేయును బృహతియును పేరలను బరగి. 3

ఉదకనామక పరమాత్మ ఆరు రసములతో నీటిలో నుండి ప్రత్యగ వాచ్యుడై స్త్రీ పురుషుల 36 వేల నాడులలో ఆయా రూపములతో నుండి బృహతియను పేరుతో రాత్రింబవళ్ళు విహరించుచుండును 3

ఆరు రస సత్వాది భేదము
నారు మూడై యుండు సారా
సార సితాసితఖండాఖండచిత్ప్రచురున్.
ఈరధికమై డెబ్బదిగు వేల్
మారమణుని రసాఖ్యరూప శ
రీరమున భోజ్య సుపదార్థముల దెలిసి భుజించు 4

ఆరు రసములు 3 రసములలో గుణింపబడి 18 యగును సారాసార సితాసిత ఖండాఖండ చిత్ ప్రచుర సంబంధముతో డెబ్బై రెండు వేల గును, శ్రీలక్ష్మీ పతియొక్క ఈ డెబ్బది రెండు వేల రసశబ్ద వాచ్యరూపములను మన శరీరమునందును మనము భుజించు ఆహారమునందును చింతించి భుజింపవలెను 6 రసములు, మధుర, ఆమ్ల, లవణ, కటు, కషాయ, తిక్తములు. 4

క్షీర గత రస రూపములు ము
న్నూరు మరి యేబదియు నాల్గును
చారు ఘృత గత రూపములు నిర్వదియు తొమ్మిదియు
సార గుడమున నైదు వేలను
నూరు నొక్కటి రూపులిరువే
లారు నిరుశత పంచ వింశతి రూప ఫలములలోన్. 5

పాలలో నున్న భగవంతుని రసరూపములు 354 నేతిలో 29 రుచికరమైన బెల్లమందు 5101 మరియు పండ్లలో 2825 భగవద్రూపములుండునని ధ్యానించవలెను, 5

విశద స్థిర తీక్షణంబు నిరహార
రసమునందున వేలు నెన్మిది
త్రిశిత రసరూపముల చింతించి తినుము విషయములన్.
శ్వాసనుడున్ తత్త్వేశులందున
నెసగు నీ పేరునను బరగుచు
పొసగు మనమున నిట్లు చింతన చేయు విబుధులకున్. 6

రసములందు పాలు నేయి బెల్లం పండ్లు మొ॥ వానిలో 8309 భగవద్రూపములను చింతించి భుజింపవలెను ఛతాభిమాని మరియు తత్వాభిమాని దేవతలతో ఈ నాల్గు రసరూపముల పిలువబడును "విశదం క్షీరమాదూర్త్యం స్థిర మాజ్యస్య తీక్ష్ణకం గుడస్యాపన సావినాం నిరహార్య భి ధీయతే" (ఐతరేయ భాష్యము) ఇట్లు ధ్యానించు జ్ఞానులకు వారి మనసునందే గోచరించును 6

కపిల నరహరి భార్గవత్రయ
వపువు కన్నుల ముక్కు ముఖమున
శఫరి నాముడు జిహ్వలో దంతముల హంసాఖ్యున్
త్రిపది పాదక హయాస్య వాఙ్మయం
నపరిమిత సుఖపూర్ణుడెప్పుడును
క్షపణులందున వారి వారల రసము గొనునిడును. 7

కపిలుడు కన్నులలో, నరహరి ముక్కుచివర పరశురాముడు నోటిలో శఫరీ-మత్స్యుడు నాల్కపై హంసాఖ్యుడు పండ్లలో నివసింతురు నిష్పమ నిరంతరానంద పూర్ణుడైన పరమాత్మ మానవులలో నీరూపములతో నుండి ఆయా జీవుల ఇంద్రియములతో విషయములను స్వీకరించి వారికి గూడ తినిపించి సుఖింప జేయును త్రిపదీ పాద్య-గాయత్రి ప్రతి పాద్యుడగు శ్రీహయాస్య హయగ్రీవుడు, వాక్యములలో నుండును, 7

55

నిరుప మానందాత్మ హరి సం
కరుషణుడు ప్రద్యుమ్న రూపున
బరగుచుండుచు భోక్తలకు తచ్ఛక్తి దుండగుచున్.
అవయబడు నారాయణానిరు
ద్ధిరును పేరుల భోజ్య వస్తుల
నిరుత తర్పకుడగుచు చేతనులకు తృప్తినిచ్చున్. 8

సాటిలేని ఆనంద స్వరూపుడగు శ్రీహరి భోజనముజేయు వారిలో సంకర్షణ మరియు ప్రద్యుమ్న రూపములతో తినుటకు సామర్థ్యము నిచ్చు వాడైయుండును నారాయణ మరియు ననిరుద్ధ రూపములతో ఆహార పదార్థములలో నుండి ప్రతిదినము జీవులకు ఉనిపించి తృప్తి బరచుచుండును

వాసుదేవుడు లోన బయట న
కాశమిడు నాకాశగతుడై ప
మానహితుడగు బైదు రూపములందు విహరించున్.
ఆసరోరుహ సంభవుడు భవ
వాసవాద్య మరాది చేతన
రాశిగతుడగుసంచు దెలిసినవాడే కోవిదుడు 9

వాసుదేవరూపముతో శరీరము లోనను బైటను ఆకాశమునందును ఉండి ఊపిరాడించుట కవకాశమిచ్చును. వాసుదేవస్తుచాన్నస్థో భక్షే సంకర్షణస్తథా! ప్రద్యుమ్నః పరమానస్థోహ్యనిరుద్ధో ఘృతే స్థితః నారాయణస్తు సర్వత్ర ఇత్యేవం ధ్యేయమంజసా? (ఐతరేయము) ఐదు రూపములు గలవాడై శ్రీదేవితో సహ జీవుల శరీరమందు విహరించును బ్రహ్మరుద్రేంద్రాది సకల దేవదానవమానవులాది సమస్త జీవులందును శ్రీహరియుండునని తెలుసుకొనినవాడే జ్ఞాని 9

వాసుదేవుండన్నమున నా
నాసుభక్షల సంకరుషణుడుకృ
తీసపరమాన్నమున ఘృతమున శాంతిపతియుండున్.
ఆ సుపర్ణాంసగుడు సూపము
వాసవానుజు శాకమున, మూ
లేశ నారాయణుడు నెంకొనియుండు నెల్లడలన్. 10

పై పద్యములోని ఐతరేయ ప్రమాణము ఈ పద్య తాత్పర్యమున కన్వయింపవలెను. అన్నమందు వాసుదేవుడు పక్వాన్నములలో సంకర్షణుడును, పాయసమందు ప్రద్యుమ్నుడు నేతిలో అనిరుద్ధుడు ఉండును గరుడారూఢుడైన శ్రీహరి పప్పులోనను, ఉపేంద్రుడు కూరలలో మరియు మూల పురుషుడగు నారాయణుడు అన్నిటిలో నుండునని తెలుసుకొనవలెను 10

అగణితాత్ముడు భోజన పదా
ర్థగతుడగుచున ఖండ మొక్కొక
టగు మెతకునను ఖండుడనబడగ బహ్వాంశములన్.
జగతి జీవుల తృప్తి బరచుచు
స్వగత భేద వివర్జితుని యీ
తగిన రూపము లెరగితిని యాతని కర్పించు. 11

అగణితరూపములు గల శ్రీహరి మంచి భోజన పదార్థములందు అఖండుడై ఒకొక్క మెతుకులో నొకొక్క యంశమున నుండి అనంతాంశములతో ఖండుడై జగతిలోని జీవుల తృప్తిబరచును స్వరూప భేదరహితుడైన ఇతనిని ఖండా ఖండ రూపములందు తెలుసుకొని తిని అతనికే సమర్పింపవలెను 11

ఈ పథ మెఱిఁగి తినువాఁడు ని
త్యోపవాసి నిరామయుఁడు ని
ష్పాపి నిత్యమును మహా యాగముల సలుపువాఁడు.
ప్రాపక మెయగు జోక యుండు ర
మాపతి కథిపాన మనుము కృ
పాపయోనిధి మాటలను విను కన్నతల్లివలెన్. 12

ఈ విధముగా తెలిసికొని భుజించునట్టివాడు నిత్యోపవాసియు రోగము లేనివాడును, పాపరహితుడును ప్రతిదినమును మహాయజ్ఞముల సల్పిన ఫలముల నందువాడును అగును, చే జారి పోవునవి చిక్కును మరియు రాదగినవన్నియు దొరకును ఇదంతయు శ్రీహరి గలవని తెలియునది ఆ దయాసాగరుడు బిడ్డల మాటల తల్లి వినునట్లు ప్రీతితో వినుచుండును. 12

ఆరునిరు వేలకును పై ని
న్నూరు నేబది యొక్క రూపున
సార భోక్తుడగు ననిరుద్ధ దేవుండన్న మయుఁడనగన్.
మూరు నిరు వేలకును పైనసె
మూరదిక నల్వదియు రూపున
చూరగొను ప్రద్యుమ్నుఁడిలతా ప్రాణమయుఁడై.

అన్నమయ కోశములో అనిరుద్ధుడు 8251 రూపములతో ప్రాణమయ కోశములో ప్రద్యుమ్నుడు 5543 రూపములతో, శ్రీహరి యున్నట్లు చింతింపవలెను 13

రెండు వైమరి మూడు లక్షల
సుండు సంకరుడు సర్వాది
రెండు వేలకు నేడు నెక్కుడ నూరు రూపములన్.
ఉండు తాను మనోమయుండనన
రెండు రెండును వేలు నసఘుడు
రెండు నొక నూటికిని పైనను డెబ్బదియు నాల్గు 14

దోషరహితుడైన సంకర్షణుడు ఐదులక్షల అరువది రెండు వేల నూటా ఏడు రూపములలో మనోమయ కోశములో నున్నాడు. తరువాతి పద్యములో చెప్పబోవు విజ్ఞాన కోశములో నాల్గువేల మూన్నూట డెబ్బై నాల్గు రూపములతో మన్నాడని తెలుసుకొనవలెను. 14

రూపమున విజ్ఞాన మయుడన
నీ హరి శ్రీ వాసుదేవుడు
వ్యాప్తియై మహదాది తత్త్వముల తత్పతులందున్,
ఈః పురుష నామము కతని సుస్వే
దాపయిన రమాంబలా బ్ర
హ్మాపరోక్షుల యొక్క లింగాంగములన్ జెరచున్. 15

పై పద్యములో జెప్పినట్లు 4874 రూపములతో విజ్ఞానమయుడను పేరుతో వాసుదేవుడు మహత్తు మొదలగు తత్త్వములందును, ఆయా తత్త్వాభిమాని దేవతలందును, వ్యాపించియున్నాడు ఈ పురుషనామకుని మంగళకరమగు చెమటతో జనించిన విరజానది రూపియైన శ్రీలక్ష్మిదేవి బ్రహ్మపరోక్షుల లింగదేహమును భంగపరచును. 15

ఐదు వేలానూటయిర్వది
యైదు నారాయణుని రూపము
తా దరించుచు నెల్లపుడు నా నందమయుడనగన్.
ఐదు లక్షల పైన నెన్బది
యైదు వేల్నన్నూరు రూపున
నైదు కోశాత్మకుడఖజాండమును నిండియుండున్. 16

శ్రీ మన్నారాయణుడు 5125 రూపముల ధరించి ప్రతి దినము ఆనంద మయుడనబడును అన్నమయ, ప్రాణమయ మనోమయ, విజ్ఞానమయ ఆనంద మయములను ఐదుకోశ రూపులైన అనిరుద్ధ ప్రద్యుమ్న సంకర్షణవాసుదేవ నారాయణుడై 585400 రూపములతో బ్రహ్మండము వ్యాపించి యున్నాడు. 16

నూరు నొక్కటి రూపమున శాం
తిరమణుడే యన్నమయుడై
నూరు పైత్రయోధిక దశ ప్రాణాఖ్యుడగు ప్రద్యుమ్ను.
చేరి మనసున నేబదైదు వ
కారముల సంకరుషణుండై
నూరు చతురాశీతి జ్ఞానాత్ముండు వాసుదేవుండు 17

శాంతిపతియగు ననిరుద్ధుడు 101 స్వరూపములతో అన్నమయుడై యుండును. ప్రద్యుమ్నుడు 513 రూపములతో ప్రాణమయుడై యుండును సంకర్షణుడు 55 రూపములతో చంచలమైన మనస్సులో మనస్సై యుండును. ప్రపంచమంతటను వ్యాపించియున్న వాసుదేవుడు 184 రూపములతో విజ్ఞాన స్వరూపుడై యుండును 17

మూరు వేలకు నర్ధశతముతు
సిరధిక రూపములతోడ శ
రీరమున నానందమయు నారాయణాహ్వయుడు.
ఈరు నిరువేలకును పై ము
న్నూరు నైదు స రూపములతో
భారతీశునియందు వెన్నను నెయ్యివలెనుండున్, 18

మూలరూపి శ్రీమన్నారాయణుడు 3052 రూపములు ధరించి ప్రాణులలో ఆనంద రూపుడై ముఖ్యప్రాణుని యందుండును 4305 రూపములతో నేయి వెన్నతో దాగి యున్నట్లు ముఖ్య ప్రాణుని యందు శ్రీహరి దాగి యున్నాడు. 18

చేరి యేబది మూడు ప్రాణ శ
రీరముల ననిరుద్ధుడుండై
నూరు పదునొకండుగ ప్రద్యుమ్నుడపానమునన్.
మూరునైదు వ్యాను నందైదర
నూరు రూపున సంకర్షణై
నూగు ముప్పది యైదును వాసునను మాయేశున్. 19

అనిరుద్ధుడు ప్రాణవాయు స్వరూప దేహమందు 53 రూపములతోడను, ప్రద్యుమ్నుడు అపాననామక ప్రాణ శరీరమందు 511 రూపములతోడను, సంకర్షణుడు మూడవ వ్యానమను ప్రాణ శరీరములో 55 రూపములతోడను వాసుదేవుడు (మాయపతి) 535 రూపములతో నుండును. 19

మూల నారాయణుడు నేబది
యేలు నెడై నూరు రూపుల
నేను సర్వత్రము సమానున నుండి సర్వేశు.
లీల జేయును వేయు నేడును
యేలు నూటాపది యొకండును
తాళి పంచ ప్రాణుల నిలిచి లోకముల గాచున్. 20

మూలరూపి శ్రీమన్నారాయణుడు 557 రూపముల దరించి అన్ని జంతువులందును సమానముగా ప్రాణదేవుని యందు ఉండును ఇట్లు శ్రీహరి 1711 రూపముల ధరించి లీల జేయుచు లోకమును కాపాడుచుండును

త్రినపతి సురూపాత్మకుడు నా
చనిరుద్ధుడున్ యజమానిగా
ననలయము సోమాది పితృ దేవతల కన్నుపసగన్
వనయ నా ప్రద్యుమ్న సంకర్ష
ణ విభాగము సల్పికొని తన
గనిడు నిత్యానంద జన దాయితురుష్యంబై 21

శ్రీహరి 93 రూపములతో అనిరుద్ధుడై ఎల్లప్పుడు శ్రాద్ధాదులందు కర్తయై యుండును, ప్రద్యుమ్నుడైయుండి అగ్నియము చంద్రుడే మొదలగు పితృదేవతలకు ప్రేరకుడై యుండును సంకర్షణుడై వి విభజించి తాను స్వీకరించి వారలకు దినిపించును నాల్గవవాడగు వాసుదేవుడు ప్రీతి-నము సుఖ భోజనము నిచ్చును 21

షణ్ణవతి నామకుడు వను శిపు
డెన్న భాస్కరులందును బ్రప
పన్నులను దినమందు నిష్కపటు సద్భక్తి జేయు.
పుణ్య కర్మల గొనుచు తా కా
రుణ్య సాగరుడా పితరుల క
గిణ్య పుణ్యము సుఖము లిడుచును గాచు నెల్లపుడు 22

96 రూపములు గలిగిన షణ్ణవతియను పేరు గల శ్రీ మన్నారాయణుడు వసుగుణము రుద్రగణములందును సూర్యగణములందును తామండి నిష్కపటులైన భక్తులు సద్భక్తితో నాచరించు పుణ్యకర్మలను స్వీకరించి దయామయుడై పితృపులకు లెక్కలేని సుఖమును బ్రసాదించి ఎల్లకాలము రక్షించుచుండును. 22

సుతప సూర్యాత్మ సుపంచా
శతవర్ణ కరణము పదుర్ది
శిత పతత్వపు ధాతుపుల సనిరుద్ధుడెప్పుడును
హితను జేయుచు జగతి జీవ
బ్రతతులను షణ్ణవతి నామక
పతుని మూర్తుల పూజ జేతురు బుధులు గాపునసే. 23

సుతప-సూర్యనామక పరమాత్మ 51 అక్షరములందును హృదయ కమలము యొక్క 12 దళములందును 24 తత్త్వములందును 7 ధాతుపులందును ఉండును అనిరుద్ధుడు ఎల్లప్పుడు జగత్తులోని జీవరాసులను రక్షించును కాపున జ్ఞానులైనవారు 96 రూపములు ధరించిన నాల్గురూపములను తెలుసుకొని పూజింపవలెను 23

అబ్జజాండోదరుడు వనమున
శబరి యెంగిలి దినుచు గోకుల
పడతులను మెచ్చుకొని ఋషిసతులిడిన యన్నములన్
సుభుజు తా పూజియించె స్వైరమున
సబుజ గంధము గొనెను మునిజన
విబుధ సేవ్యుడు విడుచునే చే సిన కర్మఫలముల్ 24

బ్రహ్మాండమును తన కడుపులో ధరించిన శ్రీహరి అడవిలో రామావతారమందు అరణ్య, వాసములో శబరి ఎంగిలిని తినెను గోకులము లోని స్త్రీలను తృప్తి బరచెను. స్వైరమణుత్రైనను కుబ్జ సమర్పించిన గంధమును స్వీకరించి ఆమెకు అంగసౌఖ్యము నిచ్చెను ఋషి పత్నులు యిచ్చిన అన్నము స్వీకరించినట్టి స్వామి. దేవతల, ఋషులచే సేవ్యుడైనవాడు మేమిచ్చు కర్మఫలములను స్వీకరించకుండునే? 24

గణన సేయగరాని సుగుణ
ద్గుణములకు సరి లేకమైనను
ఎనయు దగదు రమాబ్జ భవశక్రాది సురసుఖమున్
తినుచు దినుచు మై మరచి కృష్ణా
ర్పణ మనగ గైకొనును శిశు తా
జనని భోజన సమయమున చేజాచు తెఱగునను 25

శ్రీహరిలో నున్న అసంఖ్యాకములైన సుఖ సద్గుణముల అనేకాంశములందు ఒక అంశమునకైనను రమా బ్రహ్మ ఇంద్రాదుల సుఖము సమానము కాజాలదు మానవుడు భుజించునప్పుడు ప్రతి ముక్కకును కృష్ణార్పణమనుచు అన్నము ఉనిన తల్లి భోంచేయునపుడు శిశువు చేజాచునట్లు శ్రీహరి దానిని స్వీకరించును 25

జీవకృత కర్మల విడక సిరి
దేవిరమణుడు గొనుచు ఫలము
నీవితో నిడు తత్తదధి కారానుసారముగన్
పావకుడు సర్వస్వమును దిని
యే వికారము నొందడెప్పుడు
పావనమునకు పావనుడు హరికిదియేమి వింత? 26

జీవాత్ములు జేయు కర్మలను రమా రమణుడు స్వీకరించి వారి వారి యోగ్యతలననుసరించి తగిన విధముగా ఎల్లకాలము వారికి ఫలము లిచ్చును. అగ్ని, సకల వస్తువులను కాల్చివేసి తాను వికార మందక నిగ నిగలాడునట్లు పవిత్ర పదార్థములను పరమ పవిత్రముగా జేయగల పర మాత్మ మన కర్మల స్వీకరించుటలో ఆశ్చర్యమేమి? 26

కలుష జిహ్వాకు కమ్మ భోజన
జలములాదిగ విషము లేయగు
కలుష రహితపు నాల్కకయ్యది సురస మెల్లపుడున్
సలవి తాంగున కెల్ల రసములు
గల సుమంగళుపెన్న మయుడిక
నిల గొనడె పూతన విషపుచను గుడిచినట్టి హరి 27

రోగముతో రుచి చెడిన నాల్కకు సుష్టు భోజనము మృష్టాన్నము లు, నీరు మొదలగు వస్తువులు కూడ చేదుగా పరిణమించును. ఆరోగ్య వంతుని నాల్కకు అవి రుచికరములుగానే యుండును. సర్వాంగ సుంద రుడగు శ్రీహరికి అన్ని రసములును ఎల్లప్పుడును రుచికరములుగనే యుం డును. పూతనయొక్క విషపూరి తస్తనమును గుడిచినవాడు భక్తితో సమ ర్పించిన దాన్ని స్వీకరించకుండునే? 27

చాల చెప్పగ నేల వాయువు
కాల కూటము మ్రింగి జగమును
పాలనమ్మును జేసెదాసు డొకండమృతుడయ్యెన్.
శ్రీలలన పతియును శుభా శుభ
జాల కర్మల గుడుచు కీడును
మేలు లేవెన్నటికి నితనికి స్వరసముల విడిచి 28

ఏమని చెప్పుదు, వాయుదేవుడు కాలకూట విషమును త్రాగి లోకమును రక్షించెను. కావుననే హరిదాస శ్రేష్ఠుడొకడు అమృతుడని ప్రసిద్ధి జెందెను. శ్రీదేవి వల్లభుడు జీవుల పాప పుణ్యముల రాశిని, జాలము— రాశి, స్వీకరించును. అతనికి వృద్ధిక్షయము లేవు, ఆనంద రూప రసమును వదలి వేరొక రసమునాతడు స్వీకరించడు, 28

ఈ పరిని యచ్యుతుని తత్త
ద్రూపములు తన్నామములు నా
నా పదార్థములందు నిల్పి ఘటించు విషయములన్
ప్రాపక స్థాపక నియామక
వ్యాపకుండనుచెఱుగుచు ని
ర్లేపుడై తత్పాదములనిడు పుణ్య పాపములన్. 29

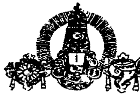
ఈ విధముగా శ్రీమన్నారాయణుని ఆయా రూపములను ఆయా నామములతో ఏకీభవింపజేసి అనేక పదార్థములందు దలచుచు భుజించవలెను విషయ సుఖములను జీవులకు సంబంధింపజేయువాడు మరియు వారిలో స్థిరముగా నిలుపువాడును, ప్రేరకుడును, వ్యాపకుడును శ్రీహరియే యని తెలిసికొని అతని పాదములందు మేము జేసిన పాప పుణ్యముల నర్పించి. 29

ఐదు లక్షల నెన్బదియు తొ
మ్మిదియు వేలను ఏడు నూటా
ఐదు రూపుల బొంది భోక్తయు బోజ్యదనబరిగి.
శ్రీధరా దుర్గారమణ పా
దాది శిర పర్యంత వ్యాప్తిని
మోదమిడు జగన్నాథ విఠలుడు గర్భతానమునన్ 30

శ్రీదేవి భూదేవి దుర్గాదేవేరుల పతియగు శ్రీజగన్నాథ విఠలుడు 589705 రూపములతో భోజ్య వస్తువులు భుజించువాడును, తానే అయి మానవుల శరీరములో కాలి నుండి తల వరకును వ్యాపించికొని యుండి వారిని రక్షించును, 30

శ్రీ మదాంధ్ర హరికథాసుసారము

వ్యాఖ్యానముతో

(ఐదవ భోజన రస విభాగ సంధి సమాప్తము)
